RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927. Andra kammaren. Nr 18.

Tisdagen den 22 mars.

Kl. 8 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att herr riksdagsmannen Janne Nilsson i Hörby på grund av nervvärk i rygg och vänster ben (sedan 12 mars) fortfarande är oförmögen till arbete, intygas:

Stockholm den 22 mars 1927.

C. A. Törngren,
leg. läkare.

§ 3.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelser:

av herr statsrådet *Hamrin* propositionerna:

nr 200, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 210, med förslag till taxeringsförordning;

nr 234, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning;

nr 241, med förslag till överenskommelse med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, Aktiebolaget Gellivare Malmfält, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Norrbottens järnverks Aktiebolag;

nr 230, med förslag till överenskommelse angående kronans gruvegendom i Skelleftefältet; och

nr 223, angående förläggningsplats för nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m.;

av herr statsrådet *Thyrén* propositionerna:

nr 237, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o), 8:o), 9:o), 11:o) och 14:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 238, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.;

av herr statsrådet *Meurling* propositionerna:

nr 235, angående statens övertagande av den Limedsforsen—Särna järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen mellan Limedsforsen och Särna;

nr 240, angående inköp för statens vattenfallsverks räkning av en fastighet i Trollhättan;

nr 243, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga vattenfall i Lagan m. m.; och
nr 244, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet m. m.;

av herr statsrådet *Rosén*

dels propositionerna:

nr 222, angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås m. m.;
nr 231, angående vissa byggnadsarbeten för arméns truppförband;
nr 239, angående vissa byggnadsarbeten m. m. vid flottans varv; och
nr 242, angående skyldighet för personal vid försvarsväsendet att i vissa fall underkasta sig förflyttning till annat truppförband;

dels skrivelserna:

nr 232, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln bebådad framställning om anslag för ersättning till vissa kommuner, för så vitt avser ersättning till Östersunds stad, icke kommer att föreläggas riksdagen; och
nr 233, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln bebådad framställning om anslag för den ekonomiska försvarsberedskapens organisation icke kommer att föreläggas riksdagen; samt

av herr statsrådet *Pettersson* propositionerna:

nr 199, angående anslag till socialstyrelsen m. m.; och
nr 236, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

Ovannämnda propositioner och skrivelser bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 226, angående inrättande av en professur i cellulosateknik och träkemi vid tekniska högskolan m. m.; och
nr 224, angående uppförande av ett posthus i Umeå;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 211, angående anslag till skogsvårdens befrämjande;
nr 212, med förslag till förordning om skogsvårdsavgift;
nr 213, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 och 8 §§ i förordningen den 15 juni 1923 (nr 213) angående skogsvårdsstyrelser;
nr 214, angående anslag till skogsvårdsstyrelsernas förbund; och
nr 215, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 217, angående grunder för åtnjutande av beviljat statsbidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium); och
nr 218, angående statsbidrag till uppförande och drift av en för Jämtlands län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium);

till bevillningsutskottet propositionen nr 229, angående godkännande av tvenne mellan Sverige och Danmark respektive Sverige och Norge avslutade överenskommelser angående handelsresandes behandling; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 227, angående reglering av reservpersonalens avlönings- och pensionsförmåner m. m.; och

nr 228, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Sollefteå stad m. m.

§ 5.

Statsutskottets utlåtanden nr 37—50 och första lagutskottets utlåtande nr 23, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Engberg** som anförde: Herr förste vice talman! Mina herrar! *Interpellation.*

Till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet anhåller undertecknad få framställa några frågor.

Det torde vara herr statsrådet bekant att genom avtal år 1917 mellan järnvägsstyrelsen och A.-B. Pressbyrån, innehavare firmorna Albert Bonnier och Otto Hirsch, blev nämnda byrå medgiven ensamrätt att å statens järnvägars stationer och tåg bedriva försäljning av tidningar m. m. i enlighet med vissa villkor, däribland en årlig avgäld, som successivt höjdes från 16,000 kr. första året till 35,000 kr. under senare åren. Detta avtal, som gällt i 10 år, upphör med utgången av år 1927 och torde av järnvägsstyrelsen nu ha uppsagts; enligt meddelande är det styrelsens avsikt att genom annons den 1 nästa april infordra anbud rörande denna försäljningsrätt för att sedan enligt vissa redan fastställda villkor överlåta den till den mestbjudande, kanhända på nya 10 år.

Svenska Tidningsutgivareföreningen, för vilken otvivelaktigt förefinnes åtskilliga allvarliga anledningar till oro över Svenska Pressbyråns handhavande av försäljningen, i all synnerhet om därmed skall fortsätta under obegränsad framtid, har låtit genom särskilda kommitterade anställa undersökning om förutsättningarna för en pressens egen distributionsaffär med uppgift att övertaga tidningsförsäljningen å järnvägarna och i övrigt även annorstädes i landet i lämplig utsträckning. Dessa kommitterade skola vara färdiga med sitt utlåtande till Tidningsutgivareföreningens vårmöte i medio eller slutet av maj månad.

1) Anser statsrådet, att en uttryckt önskan från pressens sida att få övertaga tidningsförsäljningen är förtjänt av *minst lika stort beaktande och tillmötesgående* som firmorna Bonniers och Hirschs avsikt att även hädanefter få omhänderhava omnämnda försäljningsrätt?

2) Järnvägsstyrelsen har för sin del på olika sätt avböjt, att pressen ställes på jämlik fot med firmorna Bonnier och Hirsch i fråga om erhållandet av antydda försäljningsrätt.

Utom med Svenska Pressbyrån har järnvägsstyrelsen sedan år 1918 ett avtal med nämnda byrås dotterbolag Alga angående försäljning av sötsaker, tobak och korta varor från kiosker vid ett stort antal järnvägsstationer och har förklarat sig ämna låta detta avtal fortfarande gälla.

De favörer, som därmed läggas i firmorna Bonniers och Hirschs händer, äro följande.

a) Algabolagets rörelse vid järnvägsstationerna inbringar årligen 3 à 4 gånger netto det belopp, som hittills utgått i årlig avgäld för tidningsförsäljningsrätten, och Algabolagets ägare ha alltså ett ofantligt försprång framför andra konkurrenter om sist antydda rätt.

Interpellation. (Forts.)

b) I Algabolagets kontrakt § 3 tillerkännes åt Alga »enbart i egenskap av Svenska Pressbyråns kommissionär och för dess räkning rätt att i kioskerna tillhandahålla tidningar och andra tryckalster».

c) I § 10 i de nya villkoren för tidningsförsäljningsrätten ensam förbehåller sig järnvägsstyrelsen att i vissa fall överlämna denna rättighet vid en station åt annan person. (Algabolaget lär i sådant fall vara närmast till hands.)

Järnvägsstyrelsen ställer faktiskt firmorna Bonnier och Hirsch i en så gynnad ställning, att tidningsägarna på förhand sättas ur stånd att konkurrera med det gynnade bolaget om rätten att försälja sina egna produkter, därest ej järnvägsstyrelsen förmås ändra hållning. *Finner icke herr statsrådet detta vara betänkligt?* Förmodligen för att avklippa all diskussion om en möjlig rättvisare hållning från järnvägsstyrelsens sida har styrelsen förklarat sig komma att annonsera sina villkor redan den 1 nästa april. Finner herr statsrådet denna järnvägsstyrelsens åtgärd lämplig just nu, innan Tidningsutgivareföreningen blivit i stånd att få del av sina kommitterades rapport?

3) Den lämplighetsåtgärd, som vidtagits genom överlåtande av tidningsförsäljningen å järnvägarna till herrarna Bonniers och Hirschs bolag synes redan hava förvandlats till ett *privatmonopol, synnerligen starkt förankrat genom statens tillhjälp* för en oöverskådlig framtid, därest kungl. järnvägsstyrelsens planer fullföljas. Detta monopol är nyckeln till en hela landet omfattande stor distributions- och försäljningsaffär, som redan 1925 nått upp till en årlig omsättning på över 17½ miljoner kronor.

Det sätt, varpå detta monopol handhaves, lämnar rum för befogade anmärkningar. Det är så skickligt ordnat, att pressen väsentligen är urståndsatt att kontrollera i vad mån det handlar rättvist eller orättvist mot enskilda tidningsägare. Men ännu betänkligare är, att blotta tillvaron av denna helt igenom på enskild vinning inriktade betydande affär hotar att medföra stora faror för pressens självständighet och oberoende.

Anser herr statsrådet icke att även denna sida av saken är förtjänt att tagas i beaktande vid det blivande avgörandet av frågan om ensamrättigheten till tidningsförsäljning å järnvägarna?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 7.

Avgåvos två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m.; nämligen:

av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Nilsson* i Hörby, nr 424, samt

av herr *Herou m. fl.*, nr 425.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till Kungl. hov- och slottsstaterna; och

nr 3 A, angående vissa anslag för budgetåret 1927—1928 under riksstatens tredje huvudtitel; samt

från bevillningsutskottet:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa ändringar i förordningen den 26 juli 1926 (nr 382) angående utförselbevis för råg och vete;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om viss ändring i förordningen den 13 december 1912 (nr 355) angående tullrestitution i vissa fall vid återutförsel av utländsk vara;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av § 4 r) i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor i syfte att bereda tullfrihet i vissa fall för utländska luftfartyg även vid egentlig inrikes trafik;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 4 b) i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor m. m. (tullfrihet för personal vid utländsk beskickning m. m.);

nr 93, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa dels ock väckt motion om tullfrihet för lithiumhydrat och lithiumoxid; och

nr 94, i anledning av väckt motion om ändring av tullen å elektriska centralställverk och delar därtill m. m.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående åtgärder till främjande av den svenska sceniska konstens utövning; och

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående utveckling och stödjande av näringslivet i Norrbottens läns skogs- och fjällbygd.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Olsson* i Blädinge	under	4	dagar	fr. o. m.	den	26	mars,	
» *Johansson* i Väby	»	4	»	»	»	25	»	och
» *Morfeldt*	»	4	»	»	»	25	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.30 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Onsdagen den 23 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Majts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 200, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

till första särskilda utskottet propositionen, nr 210, med förslag till taxeringsförordning;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 234, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning;

till statsutskottet propositionerna:

nr 241, med förslag till överenskommelse med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, Aktiebolaget Gällivare Malmfält, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Norrbottens Järnverks Aktiebolag;

nr 230, med förslag till överenskommelse angående kronans gruvegendom i Skelleftefältet; och

nr 223, angående förläggningsplats för nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 237, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o), 8:o), 9:o), 11:o) och 14:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

till första särskilda utskottet propositionen, nr 238, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 235, angående statens övertagande av den Limedsforsen—Särna järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen mellan Limedsforsen och Särna;

nr 240, angående inköp för statens vattenfallsverks räkning av en fastighet i Trollhättan; och

nr 243, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga vattenfall i Lagan m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 244, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet m. m.

Vid föredragning härpå av propositionen, nr 222, angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås m. m. överlämnades propositionen, i vad den avsåge 1:a flygkårens förläggning till Västerås, till statsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet,

Härefter föredrogos och remitterades till statsutskottet nedannämnda å bordet vilande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelser, nämligen:

propositionerna:

nr 231, angående vissa byggnadsarbeten för arméns truppförband;

nr 239, angående vissa byggnadsarbeten m. m. vid flottans varv; och

nr 242, angående skyldighet för personal vid försvarsväsendet att i vissa fall underkasta sig förflyttning till annat truppförband;

skrivelserna:

nr 232, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln bebådad framställning om anslag för ersättning till vissa kommuner, för såvitt avser ersättning till Östersunds stad, icke kommer att föreläggas riksdagen; och

nr 233, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln bebådad framställning om anslag för den ekonomiska försvarsberedskapens organisation icke kommer att föreläggas riksdagen; samt

propositionerna:

nr 199, angående anslag till socialstyrelsen m. m.; och

nr 236, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

§ 2.

Vidare föredrogs herr *Engbergs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa spörsmål angående försäljningen av tidningar m. m. å statens järnvägars stationer och tåg; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 3.

Härefter föredrogos var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott de på kammarens bord liggande motionerna nr 424 av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Nilsson* i Hörby samt nr 425 av herr *Herou m. fl.*

§ 4.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 5.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **Hansson** i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att motioner på grund av Kungl. Maj:ts propositioner n:ris 210, 234, 241 och 230 må få avgivas senast vid det plenum, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

I fråga om tiden för avlämnande av propositioner vid lagtima riksdag.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om förkortning av tiden för avlämnande av propositioner vid lagtima riksdag, begärdes ordet av

herr **Hallén** som anförde: Herr talman! Det har uppgivits, att ett yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i den förelig-

I fråga om tiden för avlämnande av propositioner vid lagtima riksdag. (Forts.)

gande motionens syfte skulle komma att framställas vid frågans behandling i första kammaren. Jag ämnar ingalunda framställa ett sådant yrkande i denna kammare, utan anser mig mycket väl kunna biträda det slut, vartill utskottet kommit. Det är emellertid några ord i utskottets motivering, som jag, utan att direkt angripa dem, likväl anser behöva någon liten komplettering. Där säges nämligen, att man kan förvänta, »att den praxis, som sålunda inletts, kommer att tillämpas även i framtiden». Härmed åsyftas då den praxis, att varje Kungl. Maj:t beflitar sig om att så tidigt som möjligt avlämna sina propositioner till riksdagen. Naturligtvis bör man tro gott om sina medmänniskor och alltså även vara optimistisk i fråga om framtiden på den här punkten. Jag tror likväl, att utskottets förmodan lämnar rum för en och annan erinran. Det är visserligen sant, som utskottet säger, att det överväldigande flertalet propositioner även i år överlämnats före den 1 mars. Jag har emellertid varit i tillfälle att förskaffa mig en del uppgifter om propositionsflodens storlek och djup under innevarande månad, och det har då visat sig, att under mars månad i år avlämnats 59 propositioner, vilka, om man även får mäta propositionernas värde kvantitativt efter deras storlek, omspänna över 2,000 sidor. Den regering, som föregick den nuvarande, avlämnade under samma månad i fjol 14 propositioner med ett sammanlagt sidoantal av nära 500. Redan detta visar, att man icke får vara alltför optimistisk eller säker i sina förhoppningar om att det alltid skall lyckas för Kungl. Maj:t att så att säga mata riksdagen på ett lämpligt sätt, vare sig man i likhet med en annan reservant, herr Reuterskiöld, föredrager att få alla propositioner vid riksdagens början eller man anser, att propositionerna böra så att säga dugga någotsånär jämnt under riksdagens första månad, varom önskan uttalats från annat håll.

Jag menar därför, herr talman, att man inte får vara alltför välvilligt förtröstansfull i fråga om varje Kungl. Maj:ts förmåga i detta avseende. Det har inom utskottet framhållits, att riksdagen äger en naturlig regulator gentemot varje tendens att i en olämplig tid lassa på riksdagen en alltför stor arbetsbörda genom att riksdagen kan vägra att behandla en proposition. Det har också hänt, säger man, att ett utskott sagt ifrån, att tiden varit för knapp för att utskottet skulle kunna hinna med att sakligt behandla ärendet. Det är mycket riktigt, men då får man också komma ihåg, att här kunna inblandas helt andra intressen och synpunkter. Det kan vara en regering, som i ett visst partis intresse finner det angeläget att även vid en tämligen sen tidpunkt av riksdagen kasta fram en nog så stor och vidlyftig proposition, om en dylik åtgärd kan motiveras av ett motsvarande partiintresse i riksdagen, som motsätter sig tanken på att skjuta ärendet åt sidan på grund av den knappa tiden. Det kan vara ett intresse, sakligt eller partiintresse, vad man vill kalla det, som anser, att för allt pris i världen skall denna sak forceras, och då kan riksdagen påtvingas en oskäligt tung arbetsbörda.

Det har även sagts, att det måste ligga i varje regerings intresse att få fram sina propositioner i så god tid som möjligt. Men även därvidlag kan från regeringens sida föreligga samma angelägenhet eller samma intresse att, oavsett tidpunkten, i alla fall, för sakens skull få denna under riksdagens behandling.

Vad jag med dessa ord velat få fram, är alltså, herr talman, en erinran om att man icke alltför optimistiskt och godtroget bör lita på, att varje Kungl. Maj:t kommer att bemöda sig om att i god tid före de 70 dagarnas utgång lämna riksdagen det arbetsmaterial, som från Kungl. Maj:ts sida skall föreläggas riksdagen. I stället för att åskådliggöra vad man här hoppas åstadkomma under bilden av ett varaktigt fredsslut mellan regering och riksdag, tror jag man gör mera klokt i att tänka sig bilden av något slags väpnad neutralitet, ty vi äro minsann nog så kritiska och uppmärksamma på de olika sätt, varpå olika regeringar äro beredda att så att säga effektuera andan i riksdagens

tidigare fattade beslut om de 70 dagarnas propositionstid. Meningen är dock ingalunda, därom äro ju alla ense, att man skall ha de 70 dagarna som ett slags fatalietid, så att i sista stund alla möjliga projekt skola föras fram, utan meningen är naturligtvis, att den sjuttionde dagen verkligen skall vara den sista, och att tidrymden mellan den första och den sjuttionde dagen skall på ett jämnt sätt utnyttjas.

I fråga om tiden för avlämnande av propositioner vid lagtima riksdag. (Forts.)

Med detta vill jag ingalunda ha sagt, att i all synnerhet den föregående regeringen, men även i viss grad den nu sittande, skulle underlåtit att följa dessa principer. Jag har emellertid velat säga, att det absolut icke finnes någon garanti för att icke den ena eller andra regeringen kan komma att bryta denna inaugurerade praxis.

Efter att hava yttrat dessa ord vill jag, herr talman, sluta med att likväl yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juli 1918 angående vissa alkoholhaltiga preparat; och

nr 36, i anledning av väckt motion angående införande av skyldighet för stämpelförsäljare att anlita postgirorörelsen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8.

Ang. statens kolonisationsverksamhet.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion angående statens kolonisationsverksamhet.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 72, hade herr *Samuelsson m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen anhålla, att en utredning skyndsamt måtte verkställas rörande statens hela kolonisationsverksamhet och att regeringen snarast måtte vidtaga sådana åtgärder, att kolonisterna å kronoparkerna bereddes tillräckligt arbete och ordentliga utkomstmöjligheter.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Samuelsson:** Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga, skall jag be att få säga några ord. När man läser igenom detta utskottsutlåtande, kan man icke finna annat än att utskottet tagit mycket lätt på själva frågan såsom sådan. Hela utskottsutlåtandet stöder sig mest på ett visst beslut vid 1925 års riksdag. Men om man går närmare in på riksdagens behandling av dessa frågor och de i samband därmed, bland annat av mig och herr Hage, väckta motionerna, samt ingående undersöker frågan, så skall man finna, att 1925 års beslut egentligen endast innebar en hjälp åt de nya kolonisterna. Beslutet i fråga avsåg nämligen, att kolonat icke skulle få läggas på andra platser än där möjlighet förefanns för kolonisterna att erhålla förtjänstarbete. Men detta är också allt, ty när det gäller de förutvarande kolonisterna, d. v. s. de som redan ha sina kolonat däruppe — jag tänker särskilt på förhållandena i

Ang. statens kolonisationsverksamhet. (Forts.)

Norrbotten — har riksdagen hittills aldrig gjort något för att bereda dessa erforderligt förtjänstarbete.

Man säger från utskottets sida, att vi ha i vår motion åberopat en nödskrift från kolonister i Gransjön och Sandträsk. Ja, det kan vara riktigt, att vi i motionen särskilt pekat på denna skrift, men det är dock så, att när det gäller kolonisterna däruppe, så äro förhållandena precis likadana för dem alla. Det råder verklig nöd bland dem, kolonisterna ha icke utsikter till något arbete, och vi känna alla till, att det är omöjligt för dem att försörja sig på de kolonat de ha däruppe i obygderna.

Vid 1925 års riksdag uttalade sig riksdagen också för nödvändigheten att bereda dessa kolonister arbete, i det man ifrågasatte möjlighet till skogsarbete för dem, men det har stannat och endast stannat vid ett uttalande från riksdagens sida; något annat har man hittills icke gjort för dessa gamla kolonister. Däremot har man, som jag förut påpekat, fattat en hel del beslut, i vad det gäller de nya kolonaten.

Man påpekar i slutet av utskottets utlåtande att Kungl. Maj:t, på grund av denna skrivelse från kolonisterna i Gransjö och Sandträsk, kommer att behandla frågan om dessa kolonister, och utskottet har kanske då tänkt sig möjligheten av att Kungl. Maj:t i anledning härav skulle vidtaga några åtgärder för att exempelvis bereda arbetsmöjligheter åt dessa kolonister. Det är enligt mitt förmenande första gången som ett utskott motiverar ett avslagsyrkande å en motion enbart därmed, att det från de av frågan berörda inkommit en enskild skrivelse till regeringen, i detta fall alltså kolonisternas skrivelse till regeringen. Jag anser icke, att detta är någon stark motivering för att jordbruksutskottet i detta fall skall gå emot en utredning, som, vilket alltför tydligt framgår av denna skrivelse från kolonisterna i Gransjö och Sandträsk, är absolut nödvändig och som vi kräva i vår motion.

Då jordbruksutskottet är fullkomligt enhälligt, kan det ju vara ganska lönlöst att ens yrka bifall till motionen. Man har dock i år sett, att det väckts en hel del andra motioner, som, på grund av de dåliga förhållanden, under vilka dessa kolonister leva, kräva en del åtgärder från riksdagens sida. Bland annat har det ju väckts en motion, i vilken man dels kräver jakträtt för kolonisterna i kronoskogarna och dels velat utvidga deras rätt till fiske. Därmed har man ju också berört en del av de möjligheter till förtjänstarbete, som böra finnas och som äro nödvändiga för kolonisterna. Jag kan emellertid icke, herr talman, trots att jag förstår, att det, som sagt, icke kan vara någon stor idé därmed, underlåta att yrka bifall till den utredning, som vi kräva i vår motion.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr **Nilsson** i Tånga: Ja, herr talman, jag skall inskränka mig till att säga vad utskottet i sitt yttrande också erinrar om, nämligen att riksdagen så nyligen som år 1925 haft uppe till prövning frågan om kolonisationen i Norrland och därvid haft frågan uppe i hela dess vidd. Motionärerna hava icke angivit några slags riktlinjer, efter vilka en förnyad utredning bör tagas upp, utan inskränka sig ju väsentligen till att peka på vissa missförhållanden, som egentligen icke bottna i nu gällande bestämmelser, utan spörsmål, som äro att anse som tillämpningsfrågor. Då motionärerna, som sagt, icke på något sätt dragit upp några riktlinjer om hur en förnyad utredning bör tagas upp, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Samuelsson:** Det är väl icke, herr talman, vanligt att motionärer som sådana, när de i en motion kräva en utredning, skola komma fram med förslag i vilken riktning en utredning skall gå. Det framgår väl för övrigt tydligt

av motionen att syftet med den däri begärda utredningen är att söka bereda förtjänstmöjligheter för kolonisterna å dessa gamla kolonat. 1925 års riksdagsbeslut innebar ju, som jag förut omnämnt, huvudsakligen en hjälp åt kolonisterna å de nya kolonaten, medan man däremot icke gjort det minsta, i vad det gäller kolonisterna å de gamla kolonaten.

Ang. statens kolonisationsverksamhet. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande viss del av ett odlingslån m. m.

Å föredragningslistan var härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion om efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande viss del av ett för torrläggning av mark inom Gällareds socken av Hallands län beviljat odlingslån m. m.

I två likalydande, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nr 108 i första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson, m. fl.*, samt nr 124 i andra kammaren av herr *Henrikson m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte medgiva, att intressenterna i ett företag, avseende Lillåns och tillstötande vattendrag för torrläggning av mark till Gällareds, Skälstorp, Norrmanstorp, Gallagärde, Bråtagärde, Linnesås, Skog och Norrskog i Gällareds socken av Hallands län, finge befrias från erläggande av 5,000 kronor av ett den 13 oktober 1921 för företaget beviljat lån ur odlingslånefonden jämte å samma del av lånet belöpande ränta.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Andersson** i Falkenberg: I motiveringen till sitt avslagsyrkande å denna motion säger utskottet, att ett »efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande lån av detta slag givetvis icke bör ifrågakomma annat än då särskilda och synnerligen starka skäl därför kunna åberopas» och att sådana omständigheter icke förefinnas i detta fall. I den föreliggande motionen ha vi tagit oss friheten påpeka, att ett med detta analogt fall gjorts till föremål för en kungl. proposition, som förelades riksdagen 1921 och då blev av riksdagen bifallen. Men utskottet säger här i sitt avslagsyrkande, att något fall jämförligt med detta icke föreligger. Ja, man kan läsa mellan raderna i motiveringen och i själva slutklämmen, att den framställning, som nu föreligger, enligt utskottets mening t. o. m. icke har något som helst fog för sig. Vi ha emellertid för vår del ansett, att de skäl, som här föreligga äro sådana, att de kunna utgöra en viss anledning för riksdagen att taga frågan under övervägande.

Det ifrågavarande företaget har ju kommit till stånd efter laga syn och upprättade kostnadsförslag, som verkställts åren 1917 och 1918. Kostnaderna beräknades då sammanlagt till cirka 25,000 kronor. På detta belopp erhölls statslån och bidrag från avdikningsanslaget på cirka 21,000 kronor varav $^2/_3$ utgjorde lån och $^1/_3$ anslag. När arbetet igångsatts, visade det sig emellertid, att dessa kostnader voro för lågt beräknade, och på företagarnas framställning verkställdes ny syneförrättning och kostnadsberäkning. Det visade sig då, att kostnadsberäkningarna sprungo upp till en merkostnad av cirka 13,000 kronor eller

Ang. efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande viss del av ett odlingslån m. m. (Forts.)

till en rund summa av 38,000 kronor. På denna merkostnad begärdes sedan såväl lån som anslag, men lantbruksstyrelsen beviljade endast lån med ett belopp av cirka 6,000 kronor, d. v. s. motsvarande ungefär hälften av merkostnaderna, och något anslag blev icke beviljat. Därigenom kommo företagarna i en synnerligen prekär ställning, och de måste själva anskaffa det erforderliga beloppet, och då de själva i allmänhet icke hade några penningar att taga av, måste medel anskaffas genom lån.

Det var de vid företagets igångsättande icke förutsedda eller beräknade faktorerna, nämligen de dåliga markförhållandena och beskaffenheten av bottnen, där kanalgrävningen ägde rum, som medförde att arbetet så väsentligt fördyrades.

Nu förhåller det sig ju så att denna plats, där detta företag blivit utfört, är en synnerligen karg och mager trakt, och jordbruket därstädes är bland det magraste, som finnes i den halländska skogsbygden. Sedan arbetet blivit utfört, visade det sig, att den utvunna jorden i vissa fall åtminstone kommer att kosta företagarna enbart på grund av de arbetskostnader, som nedlagts, en summa av 1,000 kronor per tunnland. Följden av detta har blivit att en del av företagarna icke ha kunnat fullgöra sina förpliktelser. Flertalet av jordbrukarna äro i synnerligen små ekonomiska omständigheter, trots att de utgöra en strävsam och idog befolkning. Under sådana förhållanden ansågo vi, då vi gingo fram med denna motion, att här förelåg ett undantagsfall och att man kunde tänka sig att riksdagen kunde visa förståelse för de förhållanden, i vilka dessa företagare råkat.

De starka och synnerligen bärande skäl, som utskottet efterlyser, anse vi bl. a. ligga i det förhållandet att företagarna erhållit mindre anslag från allmänna avdikningsanslaget än vad i vanliga fall brukar tillfalla liknande företag, och för den sista delen och för slutförandet av företaget ha de ju icke alls erhållit något anslag.

Då arbetet utfördes under kristiden, har arbetet därigenom blivit fördyrat och kostnaderna för höga. Den utvunna jorden har blivit alldeles för dyr. Den kan icke under några förhållanden förränta det nedlagda arbetet eller förränta det kapital, som jorden efter det verkställda utdikningsarbetet i verkligheten kostat dem, och detta medför för åtminstone en hel del av dessa företagare ekonomisk ruin. De måste gå ifrån sina småbruk, därför att de icke ha kunnat fullgöra sin skyldigheter. Under dessa förhållanden, ha vi, som jag nyss nämnde, ansett att här förelågo sådana skäl, att vi borde föra fram frågan inför riksdagen. Vi anse alltså, att skälen äro så bärande, att riksdagen vid detta tillfälle bör kunna gå in för att lämna någon hjälp. Ett bifall till denna vår framställning skulle för övrigt icke, som utskottet angiver, behöva bli av prejudicerande natur för kommande tider utan skulle höra till de undantagsfall, som riksdagen har att pröva från fall till fall.

Det är från dessa utgångspunkter, som vi gått ut, då vi framfört denna motion. Vi anse, att de skäl, som ligga till grund för motionen, fortfarande äro till finnandes och av den beskaffenhet, att de äro bärande, och jag ber därför, herr talman, att ifrågavarande motion, sådan den föreligger, måtte av kammaren bifallas.

Herr **Henrikson:** Herr talman, mina herrar! Utskottet har icke varit vidare välvilligt i motiveringen till sitt utlåtande över motionen, och jag har sökt i betänkandet efter någon reservation utan att kunna upptäcka någon sådan.

Detta torrläggningsföretag startade under den värsta kristiden och utfördes efter då gällande priser. Sedan tillstötte som bekant oförutsedda hinder, vilka gjorde att det hela blev en synnerligen dyrbar historia. Många strandägare i dessa karga trakter komma att stå inför ekonomisk ruin, och man trodde där-

för att riksdagen skulle vilja behjärta deras ställning och i någon mån tillmötesgå den i motionen begärda hjälpen.

Ang. efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande viss del av ett odlingslån m. m. (Forts.)

Som frågan nu ligger hade jag icke tänkt göra något yrkande, men jag skall i alla fall förena mig i herr Anderssons i Falkenberg yrkande.

Herr **Nilsson** i Tånga: Herr talman! Tvivelsutan skulle, om man vill låta känslorna tala, utskottet och kanske även en hel del av kammarens ledamöter vara benägna att bifalla motionärernas framställning. Men det kan ibland vara förenat med rätt stora risker att låta känslorna tala för mycket i sådana frågor som den föreliggande. Ett bifall till denna framställning skulle kunna visa sig ha oöverskådliga konsekvenser med sig. Beträffande de allra flesta dikningsföretag, som kommit till stånd och utförts under högkonjunkturen, är det i högsta grad sannolikt, att intressenterna i dessa företag fått göra den erfarenheten, att fördelarna inte stå i något rimligt förhållande till kostnaderna. Det skulle säkerligen komma att hagla liknande framställningar som den föreliggande, om denna motion bleve bifallen.

Nu ha motionärerna erinrat om ett fall från 1921 års riksdag, där riksdagen verkligen medgav efterskänkande av viss fordran hos ett dikningsföretag. Men där låg saken till på helt annat sätt. Där hade omständigheter spelat in, som omöjligen kunde förutses vid företagets igångsättande. Det var ett dikningsföretag i Norrland; dikningen korsade järnvägen Härnösand—Sollefteå. Företaget förorsakade en sänkning av järnvägsbanken, vilket blev en mycket dyrbar historia, som gick ut över dikningsföretaget. Det var en hel del sådana förhållanden, som den gången verkligen motiverade ett frångående av de principer, som eljest följas. Men några sådana omständigheter föreligga knappast i detta fall. Här ha intressenterna ännu inte ens börjat amortera det lån, de erhållit.

Herr talman, jag kan inte annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för anläggning av en brännoljecistern vid flottans station i Karlskrona;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för styckjunkaren i Göta artilleriregemente A. U. Olsson från viss ersättningsskyldighet;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till uppvärmning av det s. k. kungshuset i Karlskrona; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av en fastighet i den s. k. Djurgårdsstaden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Ang. entledigande av indelt personal vid vissa truppförband.

Statsutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av väckt motion om entledigande av indelt personal vid truppförband, som skola indragas, föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Ang. entledigande av indelt personal vid vissa truppförband. (Forts.)

Herr **Bäcklund:** Herr talman! Då herr Holmström i Gävle och jag väckte denna motion, så var det till följd därav att ingen åtgärd hade vidtagits från Kungl. Maj:ts sida i anledning av den skrivelse i ärendet, som 1925 års riksdag i enlighet med försvarsutskottets hemställan beslöt. Någon sådan åtgärd har inte kommit till stånd, och det är därför vi åter fört frågan på tal och väckt vår motion. Statsutskottet har nu kommit till det resultatet, att motionen icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda. Utskottets motivering för denna hemställan lyder på följande sätt: »Utskottet, som under hand erfarit, att avsikten icke är att entlediga den indelta personalen vid de truppförband, som skola indragas, utan att personalen i stället skall överflyttas till tjänstgöring vid de kvarvarande truppförbanden, har med anledning härav icke funnit sig kunna föreslå, att någon åtgärd i av motionärerna ifrågasatt riktning vidtages av riksdagen.»

Förutsättningen för den av 1925 års försvarsutskott föreslagna och av riksdagen beslutade skrivelsen till Kungl. Maj:t i detta ärende var naturligtvis, att man hade den uppfattningen, att de indelta soldater, som tillhöra de regementen, som skulle indragas, skulle få ersättning och att frågan härom skulle utredas av Kungl. Maj:t. Såsom nämnt har emellertid Kungl. Maj:t underlåtit att föranstalta om en dylik utredning. Och nu har statsutskottet, efter vad jag kan förstå, fått något underhandsmeddelande i saken från försvarsministern. Jag skulle ju, om försvarsministern varit närvarande här i kammaren, vänt mig mera till honom än till utskottet. Ty jag tror, att det är en helt ny uppfattning, som kommit till synes, om det är meningen att överföra dessa gamla indelta soldater från deras förutvarande regementen och utplacera dem på andra regementen. Det innebär ju, att de inte få tjänstgöra i den ort, där de haft sina torp och sin tjänstgöringsskyldighet, utan bli överförda till mycket avlägset förlagda regementen. Ifrågasättas kan också, om detta inte innebär en utvidgning av 1925 års försvarsbeslut, alldenstund försvarsutskottet och riksdagen då utgingo ifrån att ersättning skulle lämnas till dessa indelta soldater, vilkas befattningar skulle indragas. Men den indragningen blir ju inhiberad på detta sätt. Jag tror inte för min del, att statsutskottet har tänkt sig närmare in i denna fråga, utan utskottet har väl med stöd av försvarsministerns underhandsmeddelande yttrat sig på sätt som skett.

Vad betyder egentligen den ifrågasatta förflyttningen för denna personal? Ja, dessa gamla indelta soldater komma kanske inte ens att överflyttas till de närmast belägna av de kvarvarande regementena utan till regementen, som äro förlagda avsevärt långt bort från de ställen, där vederbörande soldater äro bosatta. Detta betyder ju åtskilligt för hemlivet och familjelivet. De kunna sällan komma hem och besöka sina hemmavarande familjemedlemmar. Jag tycker inte, att det är riktigt att på det sättet behandla dessa indelta knektar på gamla dagar; ty de äro ju i regel till åren komna. Trots att herr försvarsministern inte finns närvarande på regeringsbänken, vill jag i alla fall rikta mig till regeringen och fråga, hur det egentligen är meningen att ordna med dessa indelta soldater. Jag tror, att det är en tolkningsfråga, huruvida det överhuvud taget går att flytta dem från det ena regementet till det andra. Jag frågar, om den saken är ordnad och klar, huruvida det överhuvud är möjligt att göra på det sättet. Är den saken inte klar, så borde man inte ställa sig så avvisande mot den utväg, som 1925 års försvarsutskott och i enlighet med dess förslag även riksdagen den gången anvisade.

När frågan nu ligger till på detta sätt, kan jag naturligtvis inte göra något yrkande, ty det skulle ingenting tjäna till. Man får väl i stället komma igen. Men jag har velat rikta både till utskottet och regeringen en vädjan, att om frågan kommer igen och det inte gått att ordna frågan på det sätt man nu tänkt sig, vilket enligt min mening är ett mycket bryskt sätt mot dessa gamla knek-

tar, då ställa sig välvilliga till ersättningsfrågan. Ty det kan inte vara rätt att lämna dessa gamla soldater helt och hållet utan ersättning, om de komma att försvinna från anställningen i försvarsväsendets tjänst.

Ang. entledigande av indelt personal vid vissa truppförband. (Forts.)

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag har dock velat säga dessa ord.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Då den sista ärade talaren slutade sitt anförande utan att framställa något yrkande, kunde det kanske anses överflödigt att yttra något för utskottets ståndpunkt. Jag vill dock säga några ord.

Det är mycket riktigt, att 1925 års riksdag på hemställan av försvarsutskottet beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ärende. Riksdagen uttalade där, att det då framställda förslaget var värt beaktande och ansåg sig böra framhålla önskvärdheten av, att Kungl. Maj:t toge frågan under omprövning och så snart ske kunde framlade det förslag, som kunde befinnas skäligt och lämpligt. Man kan ju i anledning av detta riksdagens beslut och den omständigheten, att vi nu ha den andra riksdagen efter 1925, fråga sig, huruvida denna lilla detalj i försvarsbeslutet verkligen varit så omfattande, att Kungl. Maj:t inte kunnat ha tid att lägga fram ett förslag, såsom riksdagen då begärde. Det är klart, att det råder ovisshet och osäkerhet i denna fråga och att dess nuvarande läge framkallat bekymmer och säkerligen ytterligare kommer att framkalla bekymmer hos de indelta själva. Det är självklart, att så skall vara fallet, då de, när deras regementen i resp. hemorter försvinna, inte veta, var de skola placeras vid fortsatt tjänstgöring. Men å andra sidan är det svårt för riksdagen att taga initiativ efter den skrivelse, riksdagen 1925 avlät. För övrigt synes det mig, som om motionärerna själva inte riktigt visste, vart de vilja komma, i varje fall om man tar hänsyn även till den förebragta motiveringen. De yrka visserligen, att dessa indelta soldater skola avgå, men början av deras motivering rör sig om att de indelta soldaterna skola ha ersättning, *under förutsättning* att de skola avgå. Det är klart, att ärendet kommer att ligga bättre till, om motionärerna i anslutning till 1925 års riksdagsskrivelse bestämt yrka, att de skola avgå. Jag vill i så måtto ställa mig på motionärernas ståndpunkt, att även jag vill — och jag tror säkert, att jag därvid kan tala å utskottets vägnar — be regeringen att skynda på med granskningen av 1925 års riksdagsskrivelse i frågan och så snart som möjligt inför riksdagen uppklara, vad som skall göras med dessa indelta soldater. Det är självklart, att dessa, som jag skulle vilja kalla försvarsväsendets verkliga proletärer, inte få på något sätt behandlas sämre än övriga, som enligt försvarsbeslutet fått tillfälle till ersättning vid avgång från försvarsväsendet, utan att statsmakterna ha skyldighet att se till, att orättvisa mot de indelta inte på någon punkt får ske.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bäcklund:** Herr talman! Till den ärade talaren från utskottet vill jag säga, att motionärerna inte alls sväva på målet i denna fråga, utan det står mycket klart i motionens kläm, vad vi vilja. Jag skall tillåta mig att läsa upp vår hemställan. Vi föreslå, att riksdagen måtte besluta, att indelt personal vid truppförband, som skola indragas, entledigas samt att åt densamma skall utom pension, gratial o. dyl. utgå avskedsersättning, därest den varit beordrad till ständig tjänstgöring, efter samma grunder som beträffande övrigt fast anställt underbefäl, dock lägst 2,000 kronor, samt åt övriga en tilläggspension på 200 kronor per år under tio år eller ock motsvarande belopp kapitaliserat och på en gång utbetalt, samt att riksdagen måtte vidtaga de härför erforderliga ändringarna i riksstaten. Det lider alltså inte något tvivel om vad motionärerna vilja, utan det har fullt tydligt påyrkats, att dessa indelta

Ang. entledigande av indelt personal vid vissa truppförband. (Forts.)

soldater skola entledigas och därvid erhålla avskedsersättningar. I likhet med försvarsutskottet och riksdagen 1925 ha vi utgått ifrån, att det var givet, att dessa indelta skulle avgå, när regementena indrogos. Ty jag tror, att denna tankegång låg till grund för 1925 års riksdagsbeslut i frågan. Jag tror alltså inte, att vi här intagit någon ny ståndpunkt, men troligtvis har Kungl. Maj:t gått in för att skapa fram något nytt utöver 1925 års beslut.

I övrigt har jag ingenting att invända mot den ärade talaren. Hans uppfattning var enligt min mening fullt riktig och kan anses i mångt och mycket välvillig mot motionärerna och i synnerhet mot de gamla indelta soldaterna. Jag hoppas också, att hans yttrande kommer att uppmärksammas av den sittande regeringen, så att den inte går ifrån denna fråga på samma lättvindiga sätt som den gjort hittills.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Då min medmotionär redan inför kammaren angivit syftet med denna motion, behöver jag inte upptaga tiden därmed. Jag kan inskränka mig till att instämma i vad herr Bäcklund anförde. Jag ber emellertid att också få instämma i vad som anfördes av den ärade representanten för utskottet och uttala min förvåning över att, ehuru 1925 års riksdag begärde att utredning i frågan skulle framläggas »så snart ske kan», likväl efter två år ingenting åtgjorts i saken. Jag kan slutligen inte underlåta att uttala min förvåning över den tanke, som från regeringen framkastats i ett underhandsmeddelande till utskottet.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna vid nationalmusei avdelning för depositioner och slottssamlingar; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk reglering av lönen för biskopen i Lunds stift.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m.

Till behandling upptogs nu statsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckt motion angående restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m.

Uti en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Edsbyn väckt motion, nr 34, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade föreslagits, att riksdagen för sin del måtte medgiva, att av inflytande eller redan influtna men icke disponerade skogsförsäljningsmedel från kyrkoherdebostället i Ovanåkers församling finge under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva, utgå ett anslag av högst 59,348 kronor för restaurering av Ovanåkers församlings kyrka och uppförande av arkivbyggnad i enlighet med ritningar, som blivit i vederbörlig ordning fastställda.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av ovanberörda motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida av inflytande eller redan influtna men icke disponerade skogsförsäljningsmedel från kyrkoherdebostället i Ovanåkers församling skulle kunna

utgå anslag till restaurering av Ovanåkers församlings kyrka och till uppförande av arkivbyggnad för nämnda församling, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m. (Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, vilken ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å den i ämnet väckta motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag vid föreliggande utskottsutlåtande låtit anteckna mig som reservant, har det givetvis inte varit därför, att jag på något sätt missunnar den ifrågavarande församlingen det här bidraget ur kyrkofonden till reparation av dess kyrka. Utan anledningen har varit den, att jag har precis samma mening i dag som då vi i fjol diskuterade ett liknande bidrag ur kyrkofonden till Ekshärads kyrka, i vilken fråga jag också stod som reservant.

Om vi gå tillbaka till 1910 års riksdag, då statsmakterna fattade beslut om huruledes det skulle förhållas med prästernas lönereglering för den närmaste 20-årsperioden, så gick man ju då på den linjen, sedan man förgäves sökt lösa frågan på annat sätt, att man betraktade alla prästerskapets lönetillgångar i hela landet som en slags gemensam äga, som en gemensam inkomst. Jag ger den ärade motionären alldeles rätt i, att det nästan var en halvkommunistisk åtgärd, ja, kanske litet mer. Men staten var just inte hågad att anslå pengar till att hjälpa upp lönerna för det sämst avlönade prästerskapet, och då ansåg man sig inte hava någon annan utväg än att taga av de mera gynnade församlingarnas inkomster och hjälpa upp lönerna för de sämst gynnade prästerna i vårt land. Det är tydligt, att jag såsom skåning inte just var förtjust i detta arrangemang. Jag stred efter min ringa förmåga däremot och ansåg, att församlingarna borde ha det såsom dittills och prästernas avlöning regleras församlingsvis. Men det gick den gången som så ofta annars, att jag kom i ohjälplig minoritet. Framför allt framhöll man gentemot mig den ytterst bekymmersamma ställning, som vissa svagt avlönade präster och i synnerhet komministrar hade här i landet. Det var fullkomliga nödrop. Man påstod, att de rent av måste svälta och att de voro de sämst avlönade tjänstemännen i landet, därigenom att de själva måste hålla komministergårdar till skillnad mot kyrkoherdarna. Nå, beslutet fattades, och kyrkofonden inrättades såsom det stora insamlingskaret och fördelningsbassängen, som skulle taga från de bäst lottade och fördela ut till de minst gynnade. Och det skedde ju grundligt, mycket grundligt. De skånska prästerna stredo som lejon för sina prästgårdar och åberopade all möjlig hävd, bland annat Roskildefreden, som ansågs tillförsäkra prästerskapet i Skåne att få behålla sina prästgårdar. Men det hjälpte inte. Nu har det ju, såsom den ärade motionären utvecklat, visat sig, att inkomsterna till kyrkofonden blivit större, än man år 1910 beräknade. Och var har inte förhållandet blivit sådant? Kronan har ju försämrats, och därför har den synliga inkomsten blivit större. Men om så har skett på de prästgårdar, som ha skog, så har det också skett på de prästgårdar, som ha jordbruk. Nu säger motionären, att det verkar nästan upprörande, att man tar ifrån församlingen denna skogsinkomst. Det vill jag hålla med honom om. Men jag får lov att säga, att det verkar precis lika upprörande, om kyrkofonden årligen tar från en församling ett belopp av sex tusen à sju tusen kronor, som inflyter på arrende för jordbruk. Det är pengar som pengar. Jag förstår inte, att det kan vara mera upprörande, om de komma från skog än på annat sätt. Summan av det hela blir väl ändå, att om vi även denna gång skola bryta mot 1910 års

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m. (Forts.)

bestämmelser, så blir det ett upprepande. Jag utgår nämligen ifrån att statsutskottets förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t innebär detsamma som en indirekt begäran, att Kungl. Maj:t skall framkomma med en proposition i ärendet. Annars är det ju ingen mening med det, allra helst som man åberopar Ekshäradsfallet. Det synes mig visst inte märkvärdigt, att församlingen önskar disponera ett rimligt överskott. Det tycker jag är så naturligt. Men att prästerna äro särskilt angelägna för detta, det finner jag synnerligen märkvärdigt. Ty det var ju för prästernas skull som hela arrangemanget med kyrkofonden vidtogs. Det vidtogs visst inte för församlingarnas skull. Man kunde naturligtvis inte komma längre än till en viss punkt i fråga om församlingarnas åliggande att avlöna sitt prästerskap. Och aldrig avsågs, att denna inkomst till kyrkofonden skulle vara någonting, som församlingarna kunde disponera till andra ändamål än just till prästerskapets avlöning. Det var det stora och bärande i överenskommelsen 1910. Att man nu vill bryta sönder detta även från prästerligt håll, det har som sagt ytterst förvånat mig.

Emellertid skall jag visst inte uppträda såsom fiende till själva saken. Vill man verkligen på prästerligt håll bryta itu detta, så oändligt gärna för mig. Det dröjer ju inte mer än tre, fyra år, innan vi få lov att taga itu med frågan på nytt, då den 20-årsperiod är till ända, som 1910 års beslut avsåg. Och aldrig kunna väl de skånska församlingarna få ett bättre skäl för att återgå till det gamla systemet, än att Kungl. Maj:t och riksdagen och prästerskapet själva vilja gå den vägen. Det är tydligt, att den som då kommer att representera, låt oss säga, Malmöhus län här i kammaren, kommer att finna detta vara en utomordentligt gynnsam utgångspunkt för vad vi egentligen ville ha 1910. Och underligt skulle det vara, om han inte begagnande denna utgångspunkt. Således, i ty fall stå mina åsikter inte så långt ifrån den ärade motionärens. Däremot kan jag inte vara med om att, medan 20-årsperioden ännu varar, bryta sönder överenskommelsen. Det var en bindande överenskommelse, som då gjordes. Jag tycker det är alldeles orimligt att börja rycka isär den, den ena gången hit och den andra gången dit. Ty vad skall man egentligen kunna lita på, om riksdagen, Kungl. Maj:t och överhuvud taget de intresserade parterna själva anse sig kunna riva itu en sak, som blev så grundligt ventilerad och när man från alla parter den gången påstod, att detta var det enda möjliga och framkomliga sättet att lösa den svåra frågan. Det är därför jag har nödgats ställa mig till den nu föreliggande frågan såsom jag här gjort.

Och så är det kanske en sak till. Jag har nämligen velat både i statsutskottet och i kammaren framkalla debatt i frågan, så att man inte i framtiden skall kunna komma och säga, att saken inte observerades, att den gick förbi, utan att någon reflekterade över den. Nu ha väl herrarna ändå blivit tvungna att reflektera litet över saken, så att man kanske kan gå lättare fram, när det gäller att för nästa 20-årsperiod reglera prästerskapets avlöningsförhållanden. Absolut säkert komma vi då från skånskt håll att hårt hålla på att församlingarna må få disponera sina respektive överskott till kyrkliga och närliggande ändamål. Såsom skånsk riksdagsman är jag således mycket tacksam, om motionären segrar här i kammaren. Men såsom deltagare i överenskommelsen 1910 anser jag mig omöjligt kunna följa honom. Jag har tyvärr den kanske ytterst gammalmodiga och opraktiska åsikten, att har man gjort ett avtal, så skall man hålla det. Det har jag gjort i alla andra förhållanden, som jag varit med om, vare sig det gällt enskilda eller allmänna angelägenheter. Och därför har jag velat även denna gång hålla på, att en ingången överenskommelse skall gälla.

Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka avslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m. (Forts.)

Herr **Johansson** i Edsbyn: Herr talman! I anledning av den siste ärade talarens yttrande skall jag be att få göra några erinringar. — Såsom han själv antydde, hade vi en liknande fråga före förra året, då det gällde Ekshärads anhållan om ett anslag av 106,000 kronor för reparation av församlingens kyrka. Även den gången var herr Olsson i Kullenbergstorp reservant. I debatten här i kammaren yttrade han enligt protokollet bland annat följande: »Nu åberopas i Kungl. Maj:ts proposition det förhållandet, att till det forna prästbostället hörde en stor utskog, att församlingen processat mot Kungl. Maj:t och kronan eller kyrkofonden om äganderätten till denna utskog, och att församlingen tappat i alla instanserna. Det är ju svårt att se, att detta skulle vara en särskild anledning för att man nu skulle visa sig så generös mot denna församling. Eljest brukar det var så, att om man processar och tappar målet, brukar icke motparten bliva tacksam för att man gått den vägen.» — Emellertid slutade herr Olsson i Kullenbergstorp sitt anförande den gången med att yrka bifall icke till det begärda anslaget om 106,000 kronor men väl till ett anslag om 75,000 kronor, eller ungefär 75 procent av det begärda beloppet.

Nu har också Ovanåkers församling processat med Kungl. Maj:t och kronan men icke i likhet med Ekshärad tappat processen utan vunnit. Inte för att man kan påräkna någon synnerlig tacksamhet från statsmakternas sida för att man vunnit processen, men starka billighetsskäl tala i alla fall för, att församlingen nu borde få sin begäran beviljad. Framför allt tycker jag, att herr Olsson i Kullenbergstorp, som förra året fäste så stort avseende vid utgången av en process men ändå yrkade, att Ekshärad skulle få cirka 75 procent av vad som begärts, nu borde vara så generös, att han tillstyrkte, att Ovanåker måtte få hela beloppet, då den vunnit processen mot Kungl. Maj:t och kronan. En sådan konsekvens hade jag verkligen väntat från herr Olsson i Kullenbergstorp.

Jag skulle naturligtvis helst sett, att min motion omedelbart blivit bifallen, men då statsutskottet icke ansett sig kunna tillstyrka ett bifall omedelbart utan förordat en skrivelse till Kungl. Maj:t, finner jag mig i detta. Definitivt avgjord kan i alla fall frågan icke bli förrän efter nästa kyrkomöte.

Jag ber vidare att få anföra de skäl, Ovanåkers församling anser starkt tala för, att dess begäran om medel från församlingens kyrkoherdeboställes skogsavkastning bör av statsmakterna beviljas för det ifrågavarande ändamålet.

För det första äger församlingen bostället, vilket genom lagakraftvunnen dom är fastslaget. För det andra är församlingens kyrka i största behov av en genomgripande reparation, om den inte skall alldeles förfalla. Församlingen kan icke genom utdebitering av medel åstadkomma denna reparation, då kommunalskatten under många år varit 10 kronor på inkomsthundra, och ingen utsikt finnes, att det skall bli lägre kommunalskatt under de närmast framför liggande åren, då stora skolhusbyggen och dessutom ett ålderdomshem äro planerade att uppföras under den närmaste tiden. För det tredje — den omständigheten är icke minst att påpeka — har under de sistförflutna tio åren, enligt uppgift från domänstyrelsen, som jag här har i min hand, icke mindre än 117,801 kronor 13 öre inlevererats till kyrkofonden från detta boställes skogsavkastning. Av dessa medel har visserligen församlingen under samma tid återfått cirka 30,000 kronor till sitt prästerskaps avlöning, men kyrkofonden har ändå från Ovanåker fått en nettobehållning på 80—90,000 kronor under denna tid. Under samma tid ha församlingsborna fått vidkännas högsta i lag medgivna utdebitering eller 60 öre, detta beroende på, att den beräknade inkomsten från boställsskogen icke varit upptagen till mer än 3,000 kronor årligen, under det att den i verkligheten givit över 10,000 kronor. — Som bekant

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m. (Forts.)

får en församling icke tillgodoräkna sig mer än beräknade inkomsten av lönebostället. — Församlingen har således på detta sätt blivit frånhänd lönemedel till avsevärt belopp under gångna tider. Enligt uppgift, som jag införskaffat från domänstyrelsen, är den beräknade inkomsten från Ovanåkers kyrkoherdeboställes skog för de närmast framför liggande åren upptagen till 15,775 kronor per år. Det är således alla utsikter för att Ovanåkers kyrkoherdeboställe i fortsättningen kommer att bli en guldgruva för kyrkofonden.

På grund av vad jag sålunda anfört, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag förstår så innerligt väl den siste ärade talarens och ovanåkerbornas känslor i den sak, som nu här är före. Det ligger mycket nära till hands att sympatisera med dessa deras känslor, och jag beklagar — åt det beklagandet har jag mer än en gång givit uttryck i kammaren — att 1910 års löneregleringslagar blevo så avfattade som de blevo. Det har sedan från alla möjliga synpunkter visat sig, att det icke var någon lycklig lagstiftning. Jag erinrar i samband med detta därom, att 1926 års statsrevisorer hava påpekat, huru de ecklesiastika boställena blivit utan målsmän genom 1910 års lagstiftning och att däri en stor del av de överklagade förhållandena angående boställena torde ha sitt ursprung.

Då jag nu begärt ordet, har det varit närmast med tanke därpå, att en föregående ärad talare på skånebänken här förklarat, att när prästerna själva velat ha det på detta sätt, så hade han, när det komme en gång till allvar, ingenting emot detta. Det var nämligen, ansåg han, från prästerligt håll hemställan om detta kommit. Jag skall be att därtill få säga — jag torde möjligen ha rättighet att yttra mig om läget inom prästerskapet — att det icke alls är så förhållandet, utan man torde tvärtom kunna säga, att prästerskapet håller kammarkollegium räkning för, att kammarkollegium så noggrant som det gör ser till, att denna lagstiftning av 1910 ang. kyrkofonden upprätthålles.

Jag vill erinra om, att kammarkollegium sagt, att författningsenligt kan icke den summa, som nu begäres, utgå ur kyrkofonden. Kungl. Maj:t har på grund av detta kammarkollegiets uttalande resolverat, att så icke kan ske. Det är också min bestämda övertygelse, att löneregleringslagarna av 1910 lägga hinder i vägen för beviljandet av den begärda summan. Jag vill vidare också erinra om att det har framförts från prästerligt håll, framförts av statsrevisorerna och framförts inom kammarkollegiet den tanken, att när en gång löneregleringen av 1910 skall göras om, ja, då bör man se till, huruvida icke möjlighet förefinnes, att kyrkoförsamlingarna få större medinflytande i förvaltningen av och dispositionen för avsett ändamål över avkastningen från de ecklesiastika avlöningstillgångarna. Denna tanke är således icke helt tillbakavisad, men den nu förevarande frågan får icke lösslitas från frågan i dess helhet. Skall man en gång hava möjlighet att ordna upp detta, få nuvarande lagar gälla, till dess ny lagstiftning på området har kunnat tillgodose de legitima krav, som kunna finnas, på det sätt som är möjligt, då man har en överblick över hela denna nya lagstiftnings verkningar. Och jag vill erinra om, att det föreligger tvenne motioner i år, nr 258 och nr 263, som just beröra denna fråga, där det motioneras om en skrivelse till Kungl. Maj:t om en bättre förvaltning av de ecklesiastika lönetillgångarna. Nu föreliggande fråga ligger som ett moment i vad dessa motionärer sålunda begära, och denna fråga måste ses i samband med hela löneregleringsproblemets upptagande.

Jag vill icke göra något yrkande i denna fråga, som naturligt är, då jag sålunda anser, att den bör upptagas till prövning, men i sitt samband med det stora hela. Jag tillåter mig i stället att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hemställa, att den utredning, som till äventyrs kan

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m. (Forts.)

komma att bli begärd, kommer att ingå som ett led i den utredning, som kommer — enligt vad som meddelats oss — att företagas i fråga om den revision av prästlöneregleringslagen, som kan vara nödig, innan nästa löneregleringsperiod inträder. Jag tillåter mig därvid också uttala det önskemålet, att den blir så omfattande, att den väl omfattar detta spörsmål, men även *hela förvaltningsfrågan i dess fulla omfång,* ty dessa frågor höra så nära tillsammans med varandra, att man ej kan utbryta vissa detaljer utan måste ha den fulla, klara blicken över det hela.

Herr talman, när jag sålunda i viss mån anser mig kunna följa utskottet men å andra sidan står helt och fullt på reservantens ståndpunkt, men även anser, att man på den väg jag angivit kan lösa spörsmålet, så att båda dessa synpunkter skola få rätt, tillåter jag mig ej att göra något yrkande, utan anhåller, att vad jag här sagt må välvilligt upptagas vid frågans ytterligare behandling.

Herr andre vice talmannen **Nilsson:** Herr talman! De erinringar, som uttalats av herr Olsson i Kullenbergstorp, delar jag åtminstone delvis. Jag har sålunda ingen anledning att polemisera med honom. Jag har för övrigt redan inom statsutskottet framhållit att starka principiella betänkligheter resa sig mot det här föreliggande förslaget. Men då jag likväl har gått med på att föreslå en skrivelse i ärendet, så beror det helt och hållet på billighetshänsyn. Man kan ju nämligen icke förtänka Ovanåkers församling, som har från kyrkoherdebostället till kyrkofonden inlevererat mycket stora belopp i skogsförsäljningsmedel, anse sig ha en viss rätt att av dessa icke disponerade medel erhålla viss restitution. Det är att märka, att denna församling fått vidkännas den högsta i lag tillåtna utdebitering till prästerskapet, ehuru rikliga lönemedel voro att tillgå å lönebostället. Man kan förstå, att församlingen känner detta som en orättvisa, som den har svårt att finna sig i. Då det gäller för dess vidkommande att anskaffa medel för den ifrågasatta restaureringen av kyrkan så ter det sig för församlingen ofattligt att den ställes fullkomligt utanför varje förfogande över den egendom, som församlingen har laga dom på att den äger.

Då framställningen förelåg inför kyrkomötet vann den ett visst understöd därifrån. Det är riktigt, som den siste ärade talaren sade, att kyrkomötets majoritet avslog förslaget men flera talare ansågo, att billighetsskälen voro så starka och övertygande, att talarna ej kunde motsätta sig församlingens berättigade anspråk härutinnan. Jag skall endast erinra om vad en ledamot av kyrkomötet yttrade, då frågan där förlidet år handlades. Han sade bl. a.: »Att nu en mer och mer växande tvekan gör sig gällande — och i kyrkomötet har jag aldrig hört den så tydligt uttalas som i dag — torde väl bero på, att genom utvecklingen, särskilt genom kristidens erfarenheter, den orättvisa, som församlingarna sett häri, framträtt på ett synnerligen iögonfallande sätt. Kanske kan detta åskådliggöras tydligast genom att peka på det förhållandet att under ett enda år — jag vill minnas det var 1924 — tillfördes kyrkofonden ensamt i skogsavkastning ett belopp av över 10 miljoner kronor. Man får icke undra på, att det börjat jäsa inom församlingarna.»

Så är också förhållandet. Att emellertid principiella erinringar resa sig, är icke egendomligt. Men att de framföras med sådan styrka av herr Olof Olsson det synes mig vara i någon mån överraskande. Detta så mycket mera som prästerna själva, för vilka det främst gäller att värna om kyrkofondens ställning, anse billighetsskälen vara så starka, att man borde låta sina betänkligheter falla. Även statsutskottet, som icke kunnat helt bifalla motionärens framställning, har dock ansett, att en utredning i förevarande avseende bör

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m. (Forts.)

komma till stånd och hemställer att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning i saken.

Herr talman, jag hemställer om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Edsbyn: Herr talman! Herr Pehrsson i Göteborg sade i sitt anförande, att han höll för troligt, att 1910 års lag en gång måste revideras, men han ansåg samtidigt, att denna fråga icke borde lösslitas utan komma med i detta sammanhang. Det skulle betyda, att Ovanåkers församling skulle få vänta ännu många år, innan någon reparation av kyrkan kunde vidtagas. Redan år 1904 uttalade dåvarande ärkebiskop Ekman den uppfattningen, att kyrkan borde undergå reparation. Skall man draga ut på tiden ännu många år till, kommer kyrkan att förete ett bedrövligt skick. Och jag kan icke tro, att det länder till det kyrkliga livets fromma att en församlings kyrka på detta sätt skall få förfalla. Redan nu företer den ett sådant utseende, att den vid en jämförelse med andra församlingslokaler måse anses stå långt efter, och därför anser jag, att det finnes synnerligen starka skäl för att denna fråga må kunna upptagas till behandling redan nu eller under den närmaste framtiden och icke fördröjas mer än behövligt är.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord.

Den ärade motionären ansåg mig vara inkonsekvent, och han läste upp, fullt korrekt för övrigt, mitt yttrande från i fjol om den där församlingen, som processat med kronan och icke vunnit. Jag tycker nu icke att detta var någon särskild anledning för honom till ett sådant omdöme. Jag förstår icke vad det är för inkonsekvens i detta. Denna församling har processat och vunnit. Jag begriper ej sammanhanget och att det skulle vara någon särskild anledning att tala om inkonsekvens. Jag tvärtom lyckönskar församlingen till att den vunnit och hoppas, att den någon gång i framtiden får behålla sin egendom som den vunnit. Jag anser det vara rätt i det givna fallet. Annars vinner man ju ingenting. Sålunda, det kan ej vara inkonsekvent.

Så var det frågan om den ställning jag intog till frågan om Ekshärads kyrka. Där tillkom ett moment, som jag erkänner, att jag ej är riktigt kapabel till att bedöma, men man höll så utomordentligt hårt på, att det var en enastående kyrka i vårt land med avseende å byggnadstyp. Det gällde nämligen att restaurera den i den ursprungliga byggnadstypen, som man påstod vara något alldeles utomordentligt. Då ställde jag mig på denna ståndpunkt och ansåg, att det vore rimligt, om staten bidroge med något till att bevara detta byggnadsmonument, som var något särskilt utomordentligt, men under förutsättning att församlingen även skulle bidraga på vanligt sätt. Sådan var ställningen, och det tror jag icke var så gruvligt inkonsekvent. Det kunde gott försvaras. Här har något dylikt skäl icke förekommit. Jag tvivlar icke på, att motionären kommer att segra, det är ju klart, att han gör det, och jag skall ej begära votering. Jag tror, att det sålunda blir en nyttig utgångspunkt för de skånska församlingarna, när vi skola reglera lönerna härnäst.

Till herr andre vice talmannen vill jag säga, när han tyckte billighetsskäl tala för saken, att det gör det så mången gång. Men om det gällt en skånsk församling, som kommit med ett liknande krav, tror då herr andre vice talmannen, att det ens varit lönande att kosta på papper till en ansökan om bidrag ur kyrkofonden?

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Då jag på ett förberedande stadium deltagit i detta ärendes behandling, ber jag att med några ord få tillkännagiva min mening.

Jag anser det vara upprörande, om riksdagen och kyrkomötet skola säga

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m. (Forts.)

nej till denna begäran från Ovanåkers församling. Den har genom noggrann undersökning och laga kraftvunnen dom fått äganderätten till prästgården med skog sig tillförsäkrad, och att den då icke skulle få rätt att använda sig av denna skog till reparation av kyrkan det tycker jag är orätt och vad som särskilt förvånade mig var, att herr Olsson i Kullenbergstorp såsom landskommunsbo vill sätta sig mot en sådan sak. När jag ser, hur församlingens ekonomi står, den har 350,000 kronor i tillgångar, men 418,000 i skulder i runda tal, när jag ser, att den har en utdebitering på 10 kronor per bevillningskrona och att den betalt till kyrkofonden sina 60 öre per bevillningskrona, så måste jag säga, att den har uppfyllt allt vad man rimligen kan begära. Myndigheterna kräva, att kyrkan skall repareras, och det skall bekostas av kommunen. Kan någon människa då tycka, att det är för mycket begärt, att få taga av sin egen skog för att hjälpa till med reparationen? När det nu säges i utskottets utlåtande — jag vill anmärka, att jag ej deltagit vid ärendets behandling i plenum — att det är billighetsskäl som tala för saken, så är det riktigt. Men vill jag tillägga, att även ur rättfärdighetssynpunkt ha de obestridligen rätt att få dessa medel. Och jag beklagar, att kyrkomötet skulle sätta sig däremot, även om det skedde med svag majoritet. Nu föreslår icke utskottet bifall till motionen utan går på en undersökning, huruvida församlingen skall kunna få rätt till något anslag.

Herr talman, jag vill på det varmaste rekommendera bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag ber bara att få säga några ord med anledning av det nyss sagda.

Det har här av andre vice talmannen och sedan av den siste ärade talaren fälits ett ord över denna 1910 års löneregleringen, som det synes mig vara av ett visst värde att upprepa. Det har sagts, att det är en »*orättfärdighet*». Jag hade icke djärvts att använda ett sådant uttryck. Men det har nu kommit från dessa båda talare. Jag erinrar om, att det som här föreligger, är icke något enstaka fall, icke någonting, som kan brytas ut ur lagstiftningen utan är fullt i enlighet med 1910 års lagar. Sålunda säger kammarkollegium, att författningsenligt kan icke denna begäran bifallas. Det sades av herr Olsson i Kullenbergstorp, att det kan vara gott att ha denna utgångspunkt längre fram. Det kan också vara gott att ha ordet om »orättfärdighet» som utgångspunkt i fråga om andra förhållanden i samma löneregleringen. Och, som nyss framhölls, det är nödvändigt att se dessa frågor i ett sammanhang. Däruti fick jag ett mycket starkt stöd av herr Olsson i Kullenbergstorp: »Kom ihåg» — så ungefär sade han — »att detta blir en utgångspunkt för oss, när det blir fråga om att ånyo reglera prästlönerna i Skåne!» Nu ligger saken så, att man måste se till, på vilken linje man skall gå i fortsättningen, innan man börjar att bryta sönder det hela; ty har man väl fått ett hål slaget i kyrkofonden på detta sätt, så har det sina allvarliga konsekvenser med sig. Och jag beklagar kyrkomötets beslut i Ekshäradsfrågan, det var kortsynt, och man såg icke på längre linjer. Då fick man ett hål i alla händelser slaget i kyrkofonden för att dessa mycket behjärtansvärda och som man tycker rättfärdiga önskemål skulle tillfredsställas. Men hur går det sedan att kunna göra om det hela, när man på detta sätt slagit sönder den fond, som är utgångspunkten för hela löneregleringen?

Det plägar i denna kammare vara ett synnerligen starkt skäl, då man kan peka på, att en utredning skall företagas, som omfattar ett helt komplex. Man brukar då gärna besluta att icke genom att bryta ut en enskild fråga föregripa den utredning, som omfattar även detaljen i fråga.

Som sagt, jag skall ej göra något yrkande, men det förefaller mig helt na-

Ang. restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m. (Forts.)

turligt, att denna praxis icke frångås i denna fråga. Därmed har jag icke sagt, att jag icke tycker synd om församlingarna. Jag tycker dock icke att det är en orättfärdighet vare sig av kyrkomötet eller av riksdagen att säga nej i närvarande läge. Då riksdagen infört en sådan lagstiftning, som medför dessa konsekvenser, så hade kyrkolagsutskottet mycket starka skäl för sin ståndpunkt. Vid ärendets behandling i kyrkomötet yttrade den därvarande motionären: »Jag förespår ett synnerligen obehagligt uppvaknande för en väsentlig del av de svenska kyrkoförsamlingarna.» Ja, nu börjar det bli ett synnerligen obehagligt uppvaknande för församlingarna, för det svenska prästerskapet har det kommit för länge sedan!

Det sades av den ärade motionären, att man skulle få vänta i många år på den utredning, om vilken man fått meddelande att den komme att omedelbart redan i år påbörjas och sättas i gång. Men huvudlinjerna för framtiden måste väl först klarläggas, så att det finnes någon möjlighet att, sedan de äro något klarlagda, även taga upp dessa speciella frågor. Denna utredning bör kunna gå fort nog.

Jag uttalar den förhoppningen, att denna fråga skall kunna lösas en gång i sitt samband med hela det stora komplexet av frågor, som röra denna sak.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! I statsutskottet yrkade jag avslag både på motionen och utskottets föreliggande hemställan. Jag ber nu att här i kammaren få framföra samma avslagsyrkande. Jag satt med i det särskilda utskottet, då den gällande prästlöneregleringen genomfördes, och jag kan för min del icke vara med om att rubba finansieringen av denna löneregler-ing. Om nöden är så stor i den ifrågavarande församlingen, som här är påvisat, förefaller det mig, att församlingen får gå samma väg, som man i vanliga fall får gå, nämligen att gå till Kungl. Maj:t och få anslag. Då nu statsutskottet här springer iväg så hastigt och tillstyrker ett förslag från en enskild motionär i en fråga, som har mycket stor ekonomisk räckvidd och principiella konsekvenser, så måste jag, herr talman, yrka avslag på föreliggande utskottsutlåtande.

Herr **Johansson** i Edsbyn: Herr talman! Till svar på herr Olssons i Kullenbergstorp sista yttrande vill jag endast säga, att det var inkonsekvent av honom att såsom förra året tillstyrka anslag, då församlingen förlorat processen, men avstyrka anslag nu, då det gäller Ovanåker, där församlingen vunnit processen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående det ordinarie anslaget till kungl. operan jämte en i ämnet väckt motion;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av den gamla gymnasiebyggnaden i Karlstad;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av ett markområde för anläggande av väg till folkskoleseminariet i Lund m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa lärare vid folk- och småskolor att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöring vid lotsbarnskola;

nr 49, i anledning av väckt motion om beredande åt lärarinnor i hushållsgöromål vid fortsättningsskolor av rätt till bostad och bränsle eller ersättning därför; och

nr 50, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att förlägga repetitionsskolas båda årskurser till ett och samma läsår.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m.

Slutligen företogs till avgörande första lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m.

Genom en den 26 november 1926 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 10, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare;

lag om internering av återfallsförbrytare;

lag om verkställighet av förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare samt av internering av återfallsförbrytare;

lag om tillsyn över dem, som utskrivits på prov från vårdanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare eller från interneringsanstalt för återfallsförbrytare;

lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1906 (nr 51 s. 9) angående villkorlig frigivning;

lag om ändrad lydelse av 1 och 6 §§ i lagen den 26 mars 1909 (nr 16 s. 1) angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag; och

lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Hederstierna*, som hemställt, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition; samt

av herrar *Nilsson* i Antnäs, *Johansson* i Brånalt och *Christenson* i Södertälje, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 10 med förslag till lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om ny utredning i ämnet, under beaktande av i reservationen anförda synpunkter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén:** Herr talman! Då dessa lagar, om vilka det nu torde finnas förhoppning, att de vinna riksdagens bifall, äro på sitt sätt de första i sitt slag icke blott i vårt land utan överhuvud taget, må det tillåtas mig att nämna några ord om deras syfte.

Det straffsystem, som nu råder i gällande lagar med frihetsstraffet som sin

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. (Forts.)

kärna, är i denna stund mer än hundra år gammalt, och under denna långa tid har det naturligtvis framträtt mångahanda brister, som man ingalunda anade, då lagarna kommo till. Några av dessa brister ha i vår tid blivit någorlunda avhjälpta. Så t. ex. har man insett olämpligheten av att sticka in en förstagångsförbrytare, vars brottslighet kanske mera är av tillfällig natur, i fängelse, vilket ofta medför långt mer skada än nytta. Det har till god del hulpits genom den s. k. villkorliga domen. Och en annan brist, som ligger däri att fångar, som suttit inne i många år i straffanstalt och varit avskilda från världen, plötsligt släppas lösa i full frihet utan någon övergång, vilket helt naturligt medför sorgliga följder, har också avhulpits någorlunda genom den s. k. villkorliga frigivningen. Men det återstår ändock allvarsamma brister. En sådan är det som man genom dessa lagar velat avhjälpa.

Det gäller en svaghet i det nuvarande straffsystemet, som man kan uttrycka så, att det bland det stora antalet straffångar finnes några stycken — en tämligen liten procent, men dock en del — som äro av naturen så beskaffade, att straffet rakt icke verkar på dem eller i varje fall icke verkar som det skulle verka. Dessa människor, som äro så beskaffade, kunna indelas i två typer, som måste behandlas på var sitt sätt. Därför är det två lagar och icke en lag.

Den ena typen, de s. k. *förminskat tillräkneliga,* skulle man lämpligen kunna betrakta från utgångspunkten av en sats, som på sin tid tämligen okritiskt anammades på många håll och som man kanske ännu rätt ofta ser och hör, nämligen att varje mera markerad brottslighet betyder psykisk abnormitet. »Den brottslige är icke psykiskt normal», det hörde man på sin tid, och man hör det ännu. Ingenting kan enligt min mening vara falskare än denna sats. Om man tänker sig ett spätt barn av bästa härkomst och anlag hur normalt man vill föreställa sig, som stickes in och får växa upp i en miljö av tjuvar, så är det visserligen ingen »abnormitet», att en sådan varelse i trots av anlagen utvecklar sig till tjuv; snarare vore det abnormt, om det icke utvecklade sig till tjuv, så visst som det är den normala människans natur att, framför allt under uppväxtåren, taga efter vad hon hör och ser. Den där satsen bör avfärdas såsom avgjort oriktig. Brottslighet är icke abnormitet. Brottsligheten vilar i de flesta fall psykologiskt på normal grund, om man gör sig besvär att gå till botten med dess orsaker. Men det kan icke förnekas att det finnes fall, lyckligtvis icke alltför många, så beskaffade, att den brottslige icke kan med vanliga psykologiska lagar begripas. Alla ha vi hört talas om lustmord och andra fall, som efter vanlig mänsklig erfarenhet äro obegripliga. Man stannar och häpnar inför dessa brott, och man straffar dem ofta strängare än andra, kanske just därför att de te sig så främmande för det mänskligt normala. Nu har man ju för länge sedan kommit därhän, att om man har att göra med sinnessjuka eller idioter, så straffar man icke utan inspärrar dem på anstalt, om de äro farliga. Men det är icke sagt, att en icke-normal brottsling tillhör de nyssnämnda »otillräkneliga». Till de farligaste brottslingarna höra epileptiker, hysteriker m. fl., som, ehuru icke otillräkneliga, på grund av sitt abnorma tillstånd äro vida farligare än normala brottslingar och detta icke minst därför att straffet är fullständigt verkningslöst på dem. Vad gör lagen med detta mellanstadium mellan alldeles otillräkneliga och fullt tillräkneliga? Ja, om vi se på lagarna överhuvud taget, så göra somliga lagar ingenting. De ställa domaren i valet mellan att förklara brottslingen alldeles otillräknelig — och då blir det hospitalet — eller fullt tillräknelig — och då blir det det vanliga straffet. Somliga lagar göra icke så, de fästa avseende vid detta mellanstadium, och så är det med den svenska lagen ända sedan 1864, då den kom till. Den har ett mellanstadium, inom vilket ett mindre straff än det vanliga är regeln. Den otillräknelige, den vansinnige, får icke något straff alls, ty han har ingen skuld. Den fullständigt kloke får fullt straff, ty han är fullständigt till-

räknelig. Den som står mitt emellan får straff men ett mindre straff. Det låter kanske tilltalande, och det gjorde det tydligen på sin tid, eftersom det kom in i lagen. Om man ser brottet såsom skuld och straffet såsom försoning för skulden, så är det ganska naturligt, om man resonerar så. Men annorlunda blir det, om man ser på straffets praktiska verkningar.

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. (Forts.)

En hysteriker t. ex. begår ett brott, som borde medföra livstids eller tio års straffarbete: han får fyra eller fem års straffarbete. Vad betyder detta? Jo, att om han icke varit normal, hade man haft honom i förvar under hela hans livstid eller i många år, men nu släpper man honom lös på samhället efter fyra eller fem år. Och vi kunna vara övertygade om att, om han är av denna sorten, kommer han icke ut ur fängelset förbättrad. Ty det hör till saken, att straffet verkar rakt motsatt på honom. Det gör honom desperat, det avskräckande i straffet verkar icke. Sådana brottslingar bli mera inbitna, de gräva in sig i sig själva och komma ut ur straffanstalten farligare än de kommo in i densamma. Det var den ena typen, och för den har den första lagen kommit till.

Så komma vi till den andra typen, som icke bör förväxlas med den *första*. Det finnes människor, som icke kunna sägas vara abnorma, men som dock äro sådana, att straffet verkar icke på dem; t. ex. vanetjuvar, som begå stölder som ständigt upprepas. De straffas så småningom med ett eller annat års straffarbete, när det blir högre resor. Men de ha icke väl sluppit ut ur anstalten, förrän de begå nya stölder. De äro ofta beskedliga men viljelösa människor, som kunna vara skickliga arbetare och när de äro i fängelset göra sin sak mycket väl, men det första de äro på fri fot äro de färdiga med nya stölder, och så komma de in i fängelset igen. Så förflyter deras liv ut och in mellan vistelse i anstalten och korta frihetsperioder.

I den kommitté, där jag var ordförande och som utarbetat dessa förslag, gjorde vi en undersökning av de första tjugu åren för straffregistret eller för åren 1901—1921. Där fann man, om vi taga måttstocken så strängt som enligt förslagen, ett 80-tal personer, som, om denna lag då hade gällt, hade kunnat sättas in på internering. Om man gick till människorna, vad fick man för livsbilder av detta 80-tal? Jo, den som oftast varit dömd till straffarbete hade under dessa tjugu år varit dömd till straffarbete femton särskilda gångar. Och den som väntat minsta tiden att begå brott efter utsläppandet och som hade tio domar under dessa tjugu år, hade icke i något fall dröjt mer än högst tjugufyra dagar efter utsläppandet förrän han begått nästa brott. Så bör jag tillägga en sak, som icke saknar sin betydelse. Särskilt för frågan om domstolens personkännedom jämfört med den föreslagna nämndens. Om man frågar, var dessa människor leva, som begått sådana brott, så är svaret, att de äro ambulanter, de äro än här och än där i hela riket. Maximum i detta fall upphanns av en bland de 80, som tretton gånger ådömts straffarbete, men icke i två fall vid samma domstol. Han hade dömts vid tretton underrätter, från Härnösand till Kalmar och från Stockholm till Kristinehamn, kors och tvärs i riket, men icke två gånger vid samma underrätt.

Sådana äro dessa människor, och man må väl säga, att en passivitet hos lagstiftaren, som låter dem fortsätta sitt meningslösa liv fram och tillbaka mellan straff och frihet, betyder att skapa eller tolerera ett slags mänsklig tillvaro, som knappast är människovärdig. Det som då kan göras i detta fall liksom i det första, det kan omöjligen bli mer än en sak, nämligen att man lossar på den stränga föreskrift, som i övrigt måste gälla i strafflagen, nämligen, att när en människa dömes för brott, så skall hon veta, när hon senast kommer ut. Det måste man fasthålla för normala brottslingar, men det kan man icke göra vid dessa båda typer, utan här måste man förbehålla sig att få hålla dem under en så lång behandling, att deras farlighet neutraliseras. Men skall man hålla dem väsentligt längre inne än vanliga brottslingar, så synes mig detta kräva, att

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. (Forts.)

man gör denna vistelse i det ofria så pass mild som är förenligt med ändamålet. Hålla vi dem blott instängda, vare sig de tillhöra den första eller andra typen, så kunna vi för övrigt behandla dem så lindrigt som möjligt. De sitta under hot att få sluta sitt liv i anstalten, och då kunna de gentemot detta kräva såsom en rimlig kompensation, att de behandlas lindrigare än vanliga straffarbetsfångar. På den grundtanken vila förslagen.

Nu skall jag be att få säga några ord om de reservationer, som blivit framställda i utskottets utlåtande. Den ena går ut på att man bör i rättfärdighetens namn icke utbyta straffet mot förvaring utan verkställa *både* straff och förvaring. Jag måste säga, att det efter min mening är mera orättfärdigt än rättfärdigt. Ty om man ger en människa det lidande, som ligger i ett straff på t. ex. tre års straffarbete och låter henne utstå detta, då har hon fått det lidande, som efter »rättfärdig vedergällning» motsvarar brottet. Att sedan sätta in henne i en annan anstalt med annat namn och beröva henne friheten under kanske hela livet eller under en lång tid, det kan jag icke fatta annat än som något orättfärdigt. Men vad man än anser om orättfärdigheten, så måste man finna, att det är *onödigt* ur praktiska synpunkter. Ty man behöver icke befara, att detta på brottslingar i gemen skall verka uppmuntrande, så att de mera skulle frukta tre eller fyra års straffarbete än att sättas in på en annan anstalt med annat namn, där de riskera att få sitta hela sitt liv. Det sista skrämmer *mera* och visst icke mindre än det vanliga straffet. Jag vill gärna medge den ärade reservanten, att nu gällande lagar stå på hans ståndpunkt. Såväl enligt den engelska, franska och italienska som även den norska lagstiftningen, till den del dessa lagar äro jämförliga med förslagen här, förhåller det sig så, att det först blir straff och sedan förvaring. Men ser man på de *förslag* till strafflagar, som föreligga i olika länder, så är det tvärtom. Det ena förslaget efter det andra har övergått till den ståndpunkten, som det svenska förslaget intagit hela tiden. Så är det t. ex. med de tre sista danska förslagen, av 1917, 1923 och 1924, med det finska, det italienska och båda de belgiska. Det är blott det tyska, som håller emot, men det förtjänar framhållas, att det sista tyska förslaget av 1925 har så till vida kapitulerat, att det öppnar en alternativ linje, enligt vilken det *kan* dömas till förvaring i stället för straff. Den moderna lagstiftningen står alltså i det hela på samma ståndpunkt som dessa våra förslag.

Jag ber att även få säga ett ord om den andra reservationen. I den ha några ärade ledamöter av kammaren — om jag förstått läsa mellan raderna och kanske också *på* raderna i någon mån — velat framhålla ekonomiska farhågor beträffande nämnden. Man menar, att den kan ett, tu tre bli ett ämbetsverk, som kostar mycket pengar. Jag får på det bestämdaste uttala såsom min mening, att det icke finnes den minsta möjlighet, att det skall gå så, ty så som förslagen äro dragna och med de trånga gränser, som äro uppdragna omkring de personer, som kunna sättas in på förvaring, kan man, då maximum hinnes, högst räkna med ett femtiotal av vardera kategorien. Femtio kunna kanske sitta inne av den ena sorten och ungefär lika många av den andra efter femton eller tjugu år. Men detta lärer icke kunna motsvara mer än c:a tio interneringar per år av båda slagen. Det kan nästan räknas i timmar vad dessa enstaka fall skola draga i arbete. Det är icke tänkbart, att någon i regering eller riksdag skulle kunna falla på den idén att inrätta ett ämbetsverk för deras del. Möjligen skulle någon vilja säga, att det ändå behöves en sekreterare, som sköter om denna sak och att han måste uppföras på stat. Även om så hade varit, skulle det väl icke betytt så mycket, men jag skall be att få upplysa vad jag förvissat mig om upprepade gånger och senast i dag genom samtal med fångvårdschefen, nämligen att det är ingen farhåga för att detta vare sig förr eller senare skall komma att behövas, ty de krafter, som för närvarande finnas inom

fångvården, äro mer än tillräckliga för att bestrida de ganska enkla sekreterargöromål, som här kunna förekomma.

Slutligen vill jag i detta sammanhang tillägga, att en fördel av att här ha en nämnd och att icke lägga denna sak under administrativ myndighet är speciell personkännedom och tillräcklig permanens hos den avgörande myndigheten. Det bör vara människor, som personligen känna dessa inspärrade, som ha sett och följt dem från den ena domen till den andra och därigenom kunna vara i stånd att bedöma, när det kan vara lämpligt att taga in dem, och som därefter följa förbrytarna på anstalterna och på detta sätt bliva i tillfälle att bedöma, när de böra släppas ut. Jag tror icke, att det är skäl att lägga avgörandet i administrativ myndighets hand. Det allra sista danska förslaget, det som är framlagt i den regeringsproposition, som nu ligger på den danska riksdagens bord, har i motsats till de äldre danska förslagen i båda fallen hänskjutit bedömandet till justitieministern. Detta passar icke alls för våra förhållanden; man behöver knappast säga något annat gentemot detta, än att justitieministersbefattningarna äro alltför växlande, för att man på den vägen skulle ernå vederbörlig permanens och enhetlighet. Jag tror för min del, att både det billigaste och framför allt det säkraste sättet är att lägga saken i nämndens hand. Man gjorde säkerligen domstolarna en mycket stor otjänst, om man öppnade möjlighet för dessa att sätta in eller hålla kvar förbrytare, som nämnden ansåge icke böra hållas inne.

Jag ber alltså för min del, herr talman, att så mycket som möjligt få rekommendera förslaget i dess oförändrade skick, sådant som första lagutskottets majoritet tillstyrkt detsamma, till kammarens benägna godkännande.

Herr **Christenson** i Södertälje: Herr talman! Den reservation, som jag anslutit mig till, är den som sist berördes av herr statsrådet och som avser den enligt utskottsutlåtandet föreslagna nämnden.

De uppgifter, som lagts i nämndens hand, äro synnerligen viktiga och betydelsefulla. Nämnden skall avge yttrande till vederbörande domstol, innan beslut fattas om förvaring eller internering, och om nämnden finner sig icke kunna tillstyrka en sådan åtgärd, får densamma icke ske. Nämnden handlägger ensam frågor angående utskrivning av förbrytare såväl definitivt som på prov. Om en förbrytare, som är utskriven på prov, visar tredska eller finnes eljest vådlig för annans säkerhet, kan nämnden utan vidare låta återhämta honom till anstalten. Nämnden förordnar tillsyningsman för på prov utskrivna brottslingar o. s. v.

Det är sålunda en synnerligen stor maktbefogenhet, som är lagd i nämndens hand, och densamma understrykes, synes det mig, av det förhållandet, att nämndens beslut icke får överklagas. Nämnden kommer givetvis att bestå av mycket kvalificerade medlemmar, men det är väl icke för den skull uteslutet, att den kan göra ett misstag, och det förefaller mig därför rimligt att fordra, att rättelse då skall kunna ske i vanlig ordning.

Vad först angår frågan om beslut rörande förvaring eller internering, så nämnde jag nyss, att sådant beslut skall kunna fattas av domstol efter yttrande av nämnden, men att, om nämndens yttrande går i avstyrkande riktning, domstolen icke får förordna därom. Om exempelvis av nämndens fem ledamöter läkaren och fångvårdschefen på det livligaste tillstyrka förvaring av en halvabnorm och kanske mycket farlig förbrytare och om medicinalstyrelsen i sitt yttrande likaledes tillstyrkt dylik åtgärd, får domstolen, även om jämväl den finner förvaring lämplig, icke förordna om sådan, därest de tre ledamöter, som utgöra nämndens majoritet, avstyrka. Jag kan icke finna, att en sådan anordning är lämplig. Jag anser, att man med fullt förtroende kan lägga i domstolens hand att bestämma, huruvida förvaring eller internering bör ske eller

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. (Forts.)

icke. Domstolen kan visserligen även göra ett misstag, men i så fall kan rättelse ske genom överklagande till högre instans. Jag vill också framhålla, då herr statsrådet nyss berörde frågan om fördelen av ett enhetligt system och utsikten att genom den föreslagna nämnden få detta säkrare garanterat, att, om domstolen får avgörandet i dessa frågor, måste i varje fall före dess beslut infordras yttrande antingen från medicinalstyrelsen eller fångvårdsstyrelsen, alltså från en central myndighet; härigenom kommer alltså en viss enhetlighet till stånd.

Till stöd för min mening, att domstolen bör ha avgörandet i detta fall, tillåter jag mig åberopa — jag beklagar, att herr statsrådet icke nu är närvarande — den ställning, som strafflagskommissionen av år 1923 i sitt stora förslag till allmän strafflag intagit i frågan. Även enligt dess förslag förekommer det visserligen en myndighet, som motsvarar den nu föreslagna nämnden, men om vi se på de utarbetade lagbestämmelserna rörande rätten att besluta om förvaring, så finna vi, att det skulle vara domstolen ensam, som enligt förslaget hade att träffa avgörandet. Domstolen behövde icke ens fråga nämnda myndighet till råds i sådant avseende, ehuru den givetvis hade att låta medicinalstyrelsen yttra sig, innan den själv fattade sitt beslut. Och vad interneringen beträffar, skulle man enligt förslaget visserligen infordra yttrande från ifrågavarande myndighet, men det skulle vara domstolen ensam, som avgjorde, huruvida sådan åtgärd skulle komma till stånd eller ej. Berörda utlåtande är undertecknat såväl av nuvarande justitieministern som av åtskilliga framstående ledamöter i denna kammare.

Jag vill vidare åberopa vad som förekom vid en diskussion, som hölls under den svenska kriminalistföreningens förhandlingar i Stockholm den 19 februari 1923, därvid fråga var om ett av nuvarande justitieministern uppgjort förslag angående internering av farliga återfallsförbrytare. Såsom framgår av propositionen, innehöll detta förslag den bestämmelsen, att den nämnd, som det då gällde, ensam skulle avgöra, huruvida internering borde ske eller ej; detta skulle icke alls bli någon domstolsfråga. Under diskussionen framfördes emellertid en mycket stark kritik mot den föreslagna nämnden, och flera av landets främsta jurister hävdade bestämt, att dylika frågor borde avgöras icke av nämnd utan av domstol. Numera avlidne presidenten Westring yttrade bl. a.: »Jag tror sålunda för min del, att hänsynen till rättssäkerhet och rättsuppfattningen i landet bestämt kräver, att frågan om internering icke får behandlas på det sätt, som förslaget ifrågasatt, utan att den bör bliva en domstolsfråga och behandlas på samma sätt som alla straffrågor i övrigt, d. v. s. avgöras av domstol.» Nu är det ju sant, att detta yttrande avsåg förslaget, att nämnden skulle få fullständig beslutanderätt härvidlag, och man kan icke vara alldeles säker på vilken uppfattning den citerade talaren skulle kunnat ha om det nu föreliggande förslaget, men jag anser, att, när han säger, att saken borde bli en domstolsfråga och avgöras på samma sätt som övriga frågor om straff, utgör uttalandet ett mycket starkt stöd för vår ståndpunkt.

Jag menar sålunda, att det icke är nödvändigt att för beslut om internering och förvaring inrätta ifrågavarande nämnd, då man med fullt förtroende kan överlämna avgörandet härutinnan åt domstolarna. De garantier, som lagen uppställer för att överhuvud dylika åtgärder skola kunna ske, äro ju också synnerligen starka. För internering förutsättes det ju, att vederbörande skall ha varit dömd minst fyra gånger till straffarbete och avtjänat sådant under minst tio år, varefter han omigen skall ha dömts till minst två års straffarbete. Många av dem, mot vilka samhället bäst skulle behöva interneringslagen, kunna helt säkert icke omhändertagas enligt dessa föreskrifter.

Vad så beträffar frågan om utskrivning av förbrytare och deras återhämtning till anstalt, så medger jag, att det erbjuder sig vissa svårigheter att här

träffa ett riktigt avgörande. Men jag tror, att även beslut härom kunna med fördel fattas utan att man behöver anlita ifrågavarande nämnd. Enligt åtskilliga andra länders lagar eller lagförslag har frågan om utskrivning överlämnats till domstols prövning, och det bör icke vara alldeles omöjligt att göra så även här. Om man likväl icke ansåge detta lämpligt, kunde avgörandet anförtros åt fångvårdsstyrelsen, under vars ledning de föreslagna anstalterna — en i Norrköping för kroniskt halvabnorma eller s. k. förminskat tillräkneliga förbrytare och en i Ystad för återfallsförbrytare — skulle komma att stå. (I förbigående vill jag säga, att uttrycket »förminskat tillräkneliga» förefaller mig språkligt sett mindre tilltalande. Man kunde i stället ha tänkt sig beteckningen »mindre tillräkneliga». Jag har i utskottet försökt få till stånd en ändring i den riktningen, men det har icke lyckats.) Ansåge man nu, att frågan om utskrivning icke kunde anförtros åt fångvårdsstyrelsen ensam, kunde man tänka sig den anordningen, att varje dylikt beslut skulle underställas Kungl. Maj:t. Det vore också, som vi påpekat i reservationen, möjligt att ordna saken i enlighet med vad som nu är föreskrivet för villkorlig frigivning, d. v. s. att Kungl. Maj:t finge efter fångvårdsstyrelsens hörande avgöra frågan.

Vad sedan angår återhämtning till anstalt av villkorligt utskrivna förbrytare, vill jag framhålla, att det synes mig lämpligast, att beslut härom finge fattas av domstol. Jag kan i detta avseende åberopa fångvårdsstyrelsens yttrande, som återgives å sid. 35 och 36 i propositionen. Det heter däri: »Däremot ifrågasätter styrelsen, huruvida det ej borde tillhöra domstol att förordna om återhämtande till anstalten av den, som efter lösgivande därifrån åsidosätter sina åligganden enligt förordnandet om lösgivningen.» Styrelsen säger vidare: »Ett sådant åsidosättande torde i de flesta fall ske under formen av ett brott, för vilka fall saken ju ändock kommer under domstols prövning. Att låta även övriga fall behandlas av domstol kan icke för denna verka betungande men skulle måhända i allmänhetens ögon innebära en viss trygghet. Ur brottslingens synpunkt kan en sådan anordning vara av betydelse, då det gäller en förnyad internering, som kan utsträckas år efter år.»

Beträffande sedan frågan om tillsyn över villkorligt utskrivna förbrytare, så stadgar lagförslaget, att tillsyningsman skall förordnas av nämnden. Visserligen får K. B. yttra sig i denna angelägenhet, men det är nämnden, som besluter. Det förefaller mig, som om ett sådant förordnande lämpligast kunde meddelas av K. B. Det ankommer ju på K. B. att uppehålla ordningen inom vederbörande län, att övervaka att brott bli beivrade och att i övrigt ha hand om liknande angelägenheter. Emellertid har det naturligtvis varit svårt för reservanterna att på rak arm konstruera upp det lämpligaste sättet att ordna frågor om utskrivning och återhämtning till anstalt, för det fall att, såsom vi anse, nämnd icke bör komma till användning; vi ha endast kunnat ge vissa antydningar. Dessa spörsmål skulle givetvis, om vår hemställan bifalles, göras till föremål för förnyad utredning. I detta sammanhang kan jag icke underlåta att påpeka som en egendomlighet, att, såsom av propositionen framgår, i förevarande mycket viktiga och betydelsefulla ärende yttranden icke inhämtats vare sig från domstolarna eller länsstyrelserna.

Vi äro, såsom vi framhållit i början av vår reservation, fullständigt ense med Kungl. Maj:t om önskvärdheten att få en lagstiftning av ifrågavarande art till stånd. Vi anse, att det är av mycket stor vikt, att man kan erhålla ett medel gentemot oförbätterliga förbrytare, som äro farliga för allmän och enskild säkerhet, att alltså samhället har möjlighet att taga hand om dylika förbrytare under så lång tid, som på grund av deras sinnestillstånd är nödvändigt, utan någon begränsning på förhand av tiden. Men jag tror icke, att detta behov är så trängande, att man icke skulle kunna vänta ett år för att närmare undersöka, om icke denna sak skulle kunna ordnas med anlitande av de stats-

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. (Forts.)

myndigheter, som nu stå till vårt förfogande och utan inrättande av ett för vår rätt så främmande institut, som nämnden utgör. Herr statsrådet yttrade i början av sitt anförande, att han tyckte sig kunna läsa fram ur vår reservation, att det i synnerhet varit de ekonomiska synpunkterna, som varit de avgörande för reservanterna. Detta är för min del icke förhållandet, utan vad som bestämt min ställning till frågan är framför allt de skäl, som jag nu åberopat.

Jag ber följaktligen, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Nilsson i Antnäs m. fl. avgivna reservationen.

I detta yttrande instämde herr *Nilsson* i Antnäs.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Efter det synnerligen briljanta anförande, som strax förut har hållits av statsrådet och chefen för justitiedepartementet, torde jag kunna fatta mig synnerligen kort och i huvudsak inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Den första reservation, som föreligger, av herr Hederstierna, har ju icke fått anslutning från någon ledamot av utskottet, som tillhör denna kammare, och även under den förberedande behandlingen har det varit helt få, ja, jag tror icke mer än en enda person, som ställt sig på samma linje som herr Hederstierna. Om denna reservation torde jag därför åtminstone icke nu behöva yttra något.

Om den reservation däremot, som är avgiven av herr Christenson m. fl. och för vilken herr Christenson nyss har talat, vill jag säga några få ord. När jag satt här och hörde herr Christensons anförande, gjorde jag mig samma fråga, som när jag läste den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande, nämligen den frågan: Vart vilja de ärade reservanterna komma? Herr Christenson sade här i dag, att det föreligger vissa svårigheter för reservanterna att bestämt ange något förslag. Ja, det framgår ju alltför väl av såväl hans anförande som av den skrivna reservationen, att det är synnerligen svårt att komma med något närmare preciserat förslag. Det är ju alldeles tydligt, att det kan finnas delade meningar om den nämnd, som enligt denna lag skulle införas, och om hur man på mest ändamålsenliga sätt skall ordna det. Under det förberedande arbetet med dessa lagar ha dock säkerligen alla de synpunkter, som herr Christenson här har framfört, varit uppe till prövning. Även vid utskottsbehandlingen har saken prövats, men vi ha kommit till den bestämda uppfattningen, att förslaget sådant det föreligger är det bästa, som vi för tillfället kunna komma till. Jag tror också, att kammaren och riksdagen i sin helhet skall göra klokt, om den följer utskottsmajoritetens förslag.

När herr Christenson pekade på de olika förslag, som varit framme, framhöll han, att strafflagskommissionen i sitt betänkande haft ett förslag om en nämnd, men att dennas befogenhet delvis var ordnad på ett annat sätt. Ja, det är riktigt, men, herr Christenson, man får icke glömma, att strafflagskommissionens förslag måste ses i det sammanhang, som det förekommer, och att det tillhör ett helt annat system än vad dessa lagförslag skola inpassas uti.

Med dessa få och enkla ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Brånalt: Herr talman, ärade kammarkamrater! Då jag också står som reservant till detta betänkande, anser jag mig utöver de skäl, som ha angivits av min medreservant, få anföra några ord.

Det har många gånger såväl i tidningspressen som annorledes framhållits de missförhållanden, som råda i vårt land beträffande lagstiftningsarbetet. En hel del lagförslag framläggas av större eller mindre behövlighet, och vad som

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. (Forts.)

särskilt är motbjudande för mig är införandet av en hel del förhållanden på lagstiftningens område, som vårt folk står främmande för, nyheter, som säkerligen icke komma att senteras av medborgarna i allmänhet.

Vad som för mig är särskilt motbjudande i det nu föreliggande lagförslaget är nämnden och dess tillsättande. Jag anser, att de uppgifter, som denna nämnd skall få sig förelagd, i lika hög grad kunna fullgöras av vederbörande domstolar, varigenom man ju också skulle vinna den säkerheten, att om avgörandet icke är rättvist, vederbörande har möjlighet att gå till högre instans. Beträffande nämnden är det ju så, att den så att säga är ensam bestämmande.

Vi skola också lägga märke till vilka individer det här rör sig om. Det är enligt mitt förmenande individer, som icke äro fullt människovärdiga, om jag så får uttrycka mig. Det är fråga om förminskat tillräkneliga, och sådana ha ju i en hel del fall icke förmåga att bedöma sitt handlingssätt. De äro icke normala i ordets egentliga bemärkelse, och följaktligen anser jag mig kunna likställa dem med mindre människovärdiga individer. Beträffande återfallsförbrytare gäller samma förhållande. En återfallsförbrytare, som gång på gång återfaller i brott, besitter enligt mitt förmenande icke vanliga normala egenskaper och är även han mindre människovärdig.

När nu våra lagstiftare, dessa sakkunniga och lärda herrar, komma till det resultatet, att det nu gällande rättsförfarandet icke är tillräckligt, då det gäller dessa mindrevärdiga individer, utan att vi här behöva införa en ny för våra förhållanden helt och hållet främmande rättsskipning, vad skall då allmänheten tänka, då det gäller domstolarnas rätt och skyldighet att i allt döma normala människor, som överträda gällande lagar? Tarvas en omläggning av vårt rättsväsende och vårt rättegångsväsende, då det gäller dessa mindrevärdiga människor, så måste det i än högre grad tarvas en ändring och omläggning, då det gäller vanliga människor och bestraffningen av deras överträdelser. Enligt mitt förmenande komma säkerligen sådana slutsatser att dragas. Här föreligger en fara, som herrar lärde män kanske icke i tillräcklig grad ha beaktat. Jag anser därför, att det här är mycket olämpligt att gå in för införandet av ett för vårt lands lagstiftning nytt rättsförfarande. Detta har varit den huvudsakliga anledningen, varför jag i denna fråga ställt mig avvisande. När våra domstolar äga rätt att enligt lagens föreskrifter utdöma de strängaste straff över vanliga förbrytare och lagöverträdare, som tillhöra de så att säga någorlunda normalt utvecklade individerna, borde man även med fullt förtroende för ett rättvist bedömande kunna lägga i deras händer att döma över dessa mindrevärdiga individers överträdelser över lagar och förordningar.

Nu har det sagts, särskilt under den förberedande behandlingen i utskottet, att genom sin större kännedom om dessa förminskat tillräkneliga människor och vaneförbrytare och deras förhållanden skulle nämnden komma till ett riktigare resultat i sina domar och bestämmelser än vad domstolarna skulle kunna göra. Ja, jag vill då fråga, om det verkligen är någon tänkande individ, som tror, att denna nämnd vid sina tillfälliga besök på anstalterna och sammanträffanden med dessa förbrytare och dessa förminskat tillräkneliga skall kunna bilda sig någon uppfattning om dessa individers förhållanden, på vilken den sedan kan grunda sitt slutliga avgörande. Jag tror det icke. De må besöka en anstalt fyra eller sex eller tolv gånger om året, så kunna de ändå icke göra det. Nämnden måste ovillkorligen grunda sina beslut beträffande villkorlig frigivning på de uttalanden, som göras av vederbörande anstalts föreståndare och läkare. Någon egen personlig uppfattning kan enligt mitt förmenande denna nämnd icke erhålla genom sina tillfälliga besök. En domstol har alltså precis samma möjligheter som nämnden. Den kan höra föreståndaren för anstalten, den kan höra läkaren och den kan inhämta yttrande från fångvårdssty-

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. (Forts.)

relsen. Den kan införskaffa uppgifter om föreståndarens och betjäningens åsikt om den internerades förhållanden på anstalten. Det är naturligtvis detta, som för varje rättänkande individ måste vara det avgörande, när det gäller att fatta beslut, det må nu vara en nämnd eller en domstol, om den internerades utsläppande på prov eller fullständiga frigivning. Jag säger ännu en gång, att en domstol har härvidlag samma möjligheter som nämnden, och därför tycker jag det är motbjudande för den uppfattning, jag hyser, att i vårt rättsförfarande föra in ett helt och hållet nytt system, då det gäller denna sak.

Jag skall också med ett par ord vända mig till den siste ärade talaren. Han ställde sig frågande till vart reservanterna ville hän. Ja, läs vår slutkläm i reservationen och vårt yrkande, herr Lindqvist, så framgår det tydligt, vart vi vilja komma. Vi hysa lika stor respekt som han för uttalandet om behovet av dessa lagar och äro fullt och helt övertygade om deras nödvändighet och behövlighet, så att våra domstolar få möjlighet att taga dessa förminskat tillräkneliga i förvar för att om möjligt förbättra dem och göra dem till mervärdiga människor. Vi inse alltså till fullo sakens betydelse och vilja även främja densamma, och vi vilja detta i lika hög grad som de inom utskottet, som nu tillstyrka bifall till den kungl. proposition, som här föreligger. Detta ha vi även uttalat, men då det gäller bestämmelserna om utsläppning på prov och återhämtning, kunna vi icke följa med. Tiden har icke medgivit för oss att göra några ingående undersökningar för att finna det mest lämpliga sättet, men vi ha ju gjort uttalanden om de möjligheter, som förefinnas. Det bör ju också ligga i Kungl. Maj:ts hand, som har bättre möjligheter än vi att företaga en utredning, att efter förnyad omprövning av frågan framlägga förslag om det bästa sättet att ordna såväl lössläppning på prov som återhämtning m. m. och att lägga detta i händerna på den myndighet, som på bästa sätt kan fullgöra detta uppdrag. Dit vilja vi. Vi vilja ha lagarna men med uteslutande av denna nämnd, som är helt och hållet främmande för den svenska nationen. Den är något främmande, som icke förut har tillämpats i vår lagstiftning, och jag anser den vara fullkomligt onödig och obehövlig, då våra domstolar med all säkerhet ha lika stor förmåga att verkställa detta på det mest rättvisa sättet som någonsin en sådan nämnd kan komma att få.

Nu har det av chefen för justitiedepartementet sagts, att huvudskälet för reservanternas framställning skulle vara det rent ekonomiska, de följder, som ett införande av denna nämnd skulle få. Jag kan instämma med min medreservant, herr Christenson, att detta icke har varit något huvudskäl men väl ett bidragande skäl, som icke saknar betydelse. Vi ha ju haft så många exempel på i våra riksdagsbeslut, att har man räckt ett finger till en åtgärd, som visserligen i början synts oskyldig och icke krävt något, har den så småningom utvecklats så, att den icke blott tagit hela handen utan bägge två. Detta är något, som icke för mig varit någon huvudsak — jag säger det ännu en gång — men en bisak, som är värd beaktande.

Det är på dessa grunder, som jag har tagit avstånd från inkopplingen av denna nämnd i lagförslagen. Jag erkänner och vill ännu en gång ha uttryckt min tillfredsställelse över att en lösning av denna fråga ju förr dess hellre kan genomföras, ty det är av behovet påkallat och kommer säkerligen att väcka tillfredsställelse i alla kretsar, men det bör ske utan sammankoppling med denna nämnd, ty konsekvenserna av dess införande anser jag skulle kunna på sitt sätt verka skadligt.

Herr talman! På dessa skäl ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herrar Nilsson i Antnäs m. fl. avgivna reservationen, som innebär avslag på propositionen och i stället en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om framläggandet av ett nytt förslag, i vilket denna nämnd icke ingår.

Ang. lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Nilsson i Antnäs m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Brånalt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Nilsson i Antnäs m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Mårtenson m. fl.*, nr 426, och herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*, nr 427, båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 198, med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas;

herr *Nilsson* i Tånga:

nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m.; och

nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, med förslag till lag om uppsikt å vissa jordbruk;

herr *Ros m. fl.*, nr 431, och herr *Anderson* i Storegården *m. fl.*, nr 432, båda i anledning av förenämnda proposition nr 182;

herr *Anderson* i Storegården *m. fl.*, nr 433, om avslag å ovanberörda proposition nr 191;

herr *Pettersson* i Hällbacken *m. fl.*, nr 434, i anledning av propositionen nr 182;

herr *Frost m. fl.*, nr 435, i anledning av propositionen nr 191;

herrar *Hage* och *Vennerström*, nr 436, i anledning av propositionen nr 182;

herr *Andersson* i Löbbo *m. fl.*, nr 437, i anledning av propositionen nr 191;

herrar *Svensson* i Grönvik och *Johanson* i Hallagården, nr 438, i anledning av propositionen nr 182; samt

herr *Anderson* i Linköping, nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 208, angående omorganisation av generalpoststyrelsen m. m.

Samtliga avlämnade motioner bordlades.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för bugetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Holmgren*	under	5	dagar	fr. o. m.	den	30	mars,
»	*Olsson* i Kalmar	»	3	»	»	»	26	»
»	*Westman*	»	3	»	»	»	26	»
»	*Pettersson* i Köping	»	2	»	»	»	24	»
»	*Paulsen*	»	den 26 mars,					
»	*Blomquist*	»	3	dagar	fr. o. m.	den	26	mars,
»	*Ericson* i Boxholm	»	3	»	»	»	24	»
»	*Jansson* i Edsbäcken	»	den 26 mars,					
»	*Törnkvist* i Bjuv	»	4	dagar	fr. o. m.	den	26	mars,
»	*Andersson* i Rasjön	»	5	»	»	»	24	»
fru	*Thüring*	»	5	»	»	»	24	»
herr	*Månsson* i Erlandsro	»	4	»	»	»	26	»
»	*Gustafson* i Kasenberg	»	5	»	»	»	26	»
»	*Borg*	»	4	»	»	»	25	»
»	*Spångberg*	»	5	»	»	»	24	»
»	*Uddenberg*	»	3	»	»	»	25	»
»	*Ros*	»	3	»	»	»	25	»
»	*Olsson* i Hov	»	3	»	»	»	25	» och
»	*Johanson* i Hallagården	»	2	»	»	»	26	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.6 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1927. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.
271261